

“เวียงกุมกาม” ๑๑ กุมภาพันธ์

แหล่งอารยธรรมและมรดกของล้านนา

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

“เวียงกุมกาม” แหล่งอารยธรรมและมรดกของล้านนา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำนิยาม

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมของประเทศประการหนึ่งคือ การพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมโบราณให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยให้เร่งบูรณะ พัฒนา และฟื้นฟูมรดกทรัพย์สินทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมือง และนอกเมือง สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิดชูเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างสมศักดิ์ศรีและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนร่วมกับชุมชนให้เข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตท้องถิ่น อันทรงคุณค่าให้คงอยู่ในสภาพเดิมควบคู่ไปกับการดูแลรักษาความสมดุลของสภาวะแวดล้อม เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืนสืบไป

ในฐานะที่เป็นคนเชียงใหม่โดยกำเนิด และมีปณิธานอันแน่วแน่ในการตอบแทนคุณของแผ่นดิน โดยเฉพาะแผ่นดินถิ่นฐานบ้านเกิด ผมเห็นด้วยที่จะการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากเวียงกุมกามเป็นแหล่งอารยธรรมและเป็นมรดกอันล้ำค่าทางประวัติศาสตร์ของชาติไทยและชาวล้านนา ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นสถานที่ให้เยาวชนและประชาชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมีโอกาสเข้าเยี่ยมชม ศึกษา เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษไทย และช่วยกันสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าให้ดำรงอยู่ตลอดไป

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

คำนิยาม

“เวียงกุมกามเป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองของล้านนาในอดีต วิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมของเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นเมืองบรรพบุรุษของเมืองเชียงใหม่ เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของล้านนา รู้สึกประทับใจ และตั้งใจเสมอว่าสักวันหนึ่งคงได้ทำอะไรสักอย่างตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินเกิด เมื่อมีโอกาสทั้งโดยภาระหน้าที่ ส.ส.จังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ ๒ อำเภอเมือง และได้รับทราบปณิธานอันแน่วแน่จากพี่ชาย คือ ฯพณฯ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี ที่ต้องการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินโดยเฉพาะถิ่นกำเนิด เมื่อได้ลงพื้นที่ได้เห็นโบราณสถานก็มุ่งมั่นในการจะพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้ โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ด้านงบประมาณในการพัฒนาเวียงกุมกาม แต่นั่นไม่ใช่ความสำคัญเท่าใดนัก จริง ๆ แล้วต้องการอยากเห็นวิถีชีวิตแบบคนเมือง ลูกหลานได้สัมผัสประเพณีวัฒนธรรมความงดงามของคนเมือง รู้จักแหล่งอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกาม และเผยแพร่ความดีงามเหล่านี้ให้แก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รับทราบถึงคุณค่าดังกล่าว มาถึง ณ วันนี้รู้สึกดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพลิกประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกาม ซึ่งในสภาพปัจจุบันคงต้องผสมผสานเข้ากับการพัฒนาประเทศ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปต่อยอด เพื่อให้โครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ก่อเกิดประโยชน์ต่อพี่น้องประชาชนและรักษามรดกของล้านนาให้ยั่งยืน ความร่วมมือของทุกองค์กรของสังคมโดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดรวมในความศรัทธา และต้องได้รับความร่วมมือจากพี่น้องประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป”

(นางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่

คำนิยาม

“ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมที่รณรงค์ให้ประชาชนกลุ่มคน ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันในการอนุรักษ์ฟื้นฟู สร้างสรรค์ และสืบสาน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ในท้องถิ่นของตน ผสมผสานเข้าสู่วิถีชีวิตความเป็นไทยอย่างยั่งยืน และเน้นให้กระทรวงวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม”

“ผมจึงมีแนวคิดในการให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติดำเนินโครงการ “รักษาดิรัถถิ่น” ซึ่งรณรงค์ส่งเสริม

ให้ประชาชน เยาวชน อนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและของพื้นถิ่นของตนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ผมจึงยินดีและเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับแนวคิดที่จะมีการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลพบว่าการดำเนินการพัฒนาเวียงกุมกามสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมประสบผลสำเร็จไปได้ระดับหนึ่ง เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย อันได้แก่ สมาชิกผู้แทนราษฎรในเขตพื้นที่ กรมศิลปากร (หน่วยงานที่ดูแลด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (หน่วยงานที่ดูแลด้านวัฒนธรรม) หน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่น ศูนย์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ วัด และประชาชนในชุมชนเวียงกุมกาม เป็นต้น โดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปพัฒนาเวียงกุมกามได้ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเวียงกุมกามมีส่วนร่วมเกิดความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หวงแหน แหล่งอารยธรรมและมรดกอันล้ำค่าของชาวล้านนาแห่งนี้ ในฐานะที่เป็นเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งดูแลงานด้านวัฒนธรรม และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเข้ามามีส่วนร่วม และส่งเสริมให้เวียงกุมกามเป็นแหล่งอารยธรรม แหล่งการเรียนรู้ แหล่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญของชาติสืบไป”

(นายเกียรติศักดิ์ อิชยานันท์)

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำนิยาม

“ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมที่ต้องการส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟู สร้างสรรค์ และสืบสาน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมให้ผสมผสานเข้าสู่วิถีชีวิตความเป็นไทยอย่างยั่งยืน และสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ ม.ร.ว.จักรธร จิตรพงค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่ต้องการให้นำวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติไทยมานำการท่องเที่ยว โดยการนำวัฒนธรรมมาสร้างเป็นมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ในลักษณะที่

เป็นการเชิดชูคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างสมศักดิ์ศรี หรือการใช้วัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่า และสาระของวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งจะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางหนึ่ง จึงเป็นนิมิตหมายที่ดีที่มาสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวล้านนาและชาติไทย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อการพัฒนาเวียงกุมกามต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชน ชุมชนในท้องถิ่นต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย เพื่อเป็นการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนสืบไป”

(นายสุชาติ ไชยมะโน)

ประธานสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

- คู่มือและกำแพงเมืองที่คงเหลือสภาพ
- โบราณสถานที่สำคัญของเวียงกุมกาม
- แนวแม่น้ำปิงสายเดิม
- เส้นทางท่องเที่ยวเวียงกุมกามกลุ่มที่ ๑
- เส้นทางท่องเที่ยวเวียงกุมกามกลุ่มที่ ๒
- เส้นทางท่องเที่ยวเวียงกุมกามกลุ่มที่ ๓

“เวียงกุมกาม” ๑๑ กุมภาพันธ์

แหล่งอารยธรรมและมรดกของล้านนา

๑๓๖๖-๑๔๖๖

จัดทำโดย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

สารบัญ

หน้า

“เวียงกุมกาม” แหล่งอารยธรรมและมรดกของล้านนา

สารกิตติ์นกำเนิดแหล่งอารยธรรมเวียงกุมกาม	๓
ความหมายและชื่อเวียงกุมกาม	๔
สภาพก่อนกำเนิดเวียงกุมกาม : สมัยชุมชนโบราณ	๕
มูลเหตุกำเนิดเวียงกุมกาม	๑๐
กำเนิดเวียงกุมกามบนพื้นฐานวัฒนธรรมทริภูญไชย	๑๐
การล่มสลายของเวียงกุมกาม	๑๓
เวียงกุมกามกับการเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่ง	๑๖
โบราณสถานซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของเวียงกุมกาม	๑๗
๑. วัดกานโถม (ช้างค้ำ)	๑๘
๒. วัดปู่เปี้ย	๒๑
๓. วัดเจดีย์เหลี่ยม (วัดกู่คำ)	๒๓
๔. วัดอิ้งก้าง (วัดอิ้งค่าง)	๒๖
๕. วัดธาตุน้อย (วัดน้อย)	๒๗
๖. วัดพระธาตุขาว	๒๘
๗. วัดกุมกามที่ปราง	๒๙
๘. วัดหัวหนอง	๓๐
๙. วัดพระเจ้าองค์ดำ	๓๒
๑๐. วัดกู่ขาว	๓๔
๑๑. วัดกู่ไม้ซัง	๓๖
๑๒. วัดกู่ป่าด้อม	๓๗
๑๓. วัดกู่อ้ายหลาน	๓๙
๑๔. วัดกู่เมะเกลือ	๔๑
๑๕. วัดกู่จิดไม้	๔๒
๑๖. วัดกู่อ้ายสี	๔๒
๑๗. วัดกู่จีกบ็อก	๔๓
๑๘. วัดอุโบสถ (วัดโบสถ์)	๔๔
๑๙. วัดพญามังราย	๔๖
๒๐. วัดเสาหิน	๔๗
๒๑. วัดหนองผึ่ง	๕๓

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๒๒.	วัดพันเลา	๕๕
๒๓.	วัดศรีบุญเรือง	๕๖
๒๔.	วัดกุ่มกามร้าง	๕๗
๒๕.	วัดข่อยสามต้น	๕๘
๒๖.	วัดพระอุด	๕๙
๒๗.	วัดบ่อน้ำทิพย์	๖๑

เวียงกุ่มกามในปัจจุบัน

❖ ความสัมพันธ์ระหว่างเวียงกุ่มกามซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของล้านนากับความเป็นอยู่ของชุมชนในปัจจุบัน	๖๓
๑. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเวียงกุ่มกาม	๖๓
๒. ปัญหาในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญของเวียงกุ่มกาม	๖๕
๓. การอนุรักษ์และพัฒนา “เวียงกุ่มกาม” แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของล้านนา	๖๖
❖ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวของเวียงกุ่มกามที่ยั่งยืน	๖๗
๑. การส่งเสริมพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	๖๗
๑.๑ โครงการอบรมเร่งปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุ่มกาม	๖๗
๑.๒ โครงการให้ความรู้ “ร้านค้าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว”	๗๔
๑.๓ โครงการ “อบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน”	๗๖
๑.๔ โครงการ “อบรมการถ่ายทอดความรู้ในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ส่งเสริมโบราณสถานเวียงกุ่มกามแก่พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส”	๗๗
๑.๕ โครงการ “การส่งเสริมการประกอบอาชีพพื้นบ้านรายย่อยเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน”	๗๙

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๒. การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมภายในชุมชนเวียงกุมกาม	๘๐
๒.๑ โครงการอนุรักษ์วิถีชีวิตและสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน	๘๐
๒.๒ โครงการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิทัศน์โบราณพื้นบ้าน	๘๙
๒.๓ โครงการส่งเสริมการจัดตั้งวงดนตรีพื้นบ้าน	๙๐
๒.๔ โครงการส่งเสริมการจัดกิจกรรมงานประเพณีตามฤดูกาล	๙๔
๒.๕ โครงการส่งเสริมการแต่งกายพื้นเมือง	๙๖
๓. การขุดแต่งโบราณสถานภายในเวียงกุมกาม เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว	๙๗
๓.๑ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และคนในชุมชนเวียงกุมกามจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในเวียงกุมกาม	๙๗
๓.๑.๑ โครงการจัดทัวร์เวียงกุมกามให้แก่สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว	
๓.๑.๒ โครงการขุดขุดโบราณสถานท่องเที่ยวเวียงกุมกาม	
๓.๒ ความร่วมมือในการพัฒนาเวียงกุมกามของภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๐๐

ข้อคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกาม

❖ ส.ส. เยาวภา วงศ์สวัสดิ์	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ ๒ จังหวัดเชียงใหม่	๑๐๒
❖ นายกฤษดาภรณ์ เสียมภักดี	นายอำเภอสารภี	๑๐๔
❖ นายปรีชา ศุภกาญจน์พันธุ์	ศึกษาธิการอำเภอสารภี	๑๐๗
❖ นายรัชต์ ลุ่มจันทร์	พัฒนาการอำเภอสารภี	๑๐๘
❖ นายเกษม จันทร์แก้ว	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนอำเภอท่าวังตาล	๑๑๐
❖ นางวิมลศรี ตนเชื้อ	กำนันตำบลท่าวังตาล	๑๑๒
❖ พระอธิการวิฑูรย์ สันติภาโร	เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ	๑๑๔
❖ นายไกรสิน อุ่นใจจันทร์	นักโบราณคดี กรมศิลปากร จังหวัดเชียงใหม่	๑๑๖
❖ นางสุพล ไชยอาราม	ภรรยาผู้ใหญ่บ้านตำบลท่าวังตาล	๑๑๘
❖ คุณอรพิน อุ่นเรือน	ตัวแทนกลุ่มอาชีพตำบลท่าวังตาล	๑๑๙

❖ สารภีต้นกำเนิดแหล่งอารยธรรม เวียงกุมกาม

สารภีเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัด
เชียงใหม่ ซึ่งเดิมเรียกว่าอำเภอยางเน็ง
มาจากภาษาเหนือที่เรียกต้นยางที่โน้มเอน
ตั้งอยู่บนถนนเส้นเชียงใหม่-ลำพูน เป็น
เสมือนเมืองหน้าด่านก่อนที่จะเข้าสู่ตัวเมือง
เชียงใหม่ ตลอดเส้นทางในเขตอำเภอสารภี
จะมีสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็น คือ ต้นยางที่
ปลูกเรียงรายอยู่สองข้างทางปัจจุบันที่อายุเกือบ
๑๐๐ ปี และมีตำบลจำนวน ๑๒ ตำบล
คือ ต.หนองผึ้ง ต.สารภี ต.หนองแฝก ต.ข้าวมุง
ต.สันทราย ต.ดอนแก้ว ต.ท่าวังตาล ต.ชมภู
ต.ไชยสถาน ต.ป่าบง ต.ยางเน็ง และต.ท่ากว้าง
พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ เหมาะแก่การเพาะปลูก
ทางเกษตรกรรม ผลไม้ที่ขึ้นชื่อและนิยมปลูก
กันมาก คือ ลำไยพันธุ์อีดอ สารภีเป็นแหล่ง
อารยธรรมที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยมีการ
สร้างวัดรายรอบทั่วทั้งอำเภอ ดังคำขวัญ
ประจำอำเภอที่ว่า **“ต้นยางใหญ่ ลำไยหวาน
เมืองโบราณเวียงกุมกาม พระนอนบวรจาม
เชิดขุนามสารภี”**

วัดป่าเก็ดถึ (พระนอน)

ต้นลำไย

จากคำขวัญข้างต้นได้กล่าวถึงเมืองโบราณเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำปิง (ปิงท่า) ซึ่งปัจจุบันมีอายุประมาณ ๗๑๖ ปี (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕) เวียงกุมกามตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๕ กิโลเมตร

เวียงกุมกามสร้างในรัชสมัยพญามังราย แต่เดิมเวียงกุมกามไม่เป็นที่รู้จักและดูเหมือนเรื่องราวของเวียงกุมกามจะพบในตำนานเสียเป็นส่วนใหญ่ จนทำให้นักวิชาการไม่แน่ใจนักว่าเวียงกุมกาม มีจริงหรือไม่และอยู่ที่ใด

ทั้งนี้เพราะเวียงกุมกามถูกทิ้งให้เป็นเมืองร้างเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว แต่หลังจากที่หน่วยศิลปากรที่ ๔ ขุดแต่งวิหารกานโถมปี พ.ศ. ๒๕๒๗ และต่อมาได้ขุดแต่งโบราณสถานอีกหลายแห่งจึงทำให้เรื่องราวของเวียงกุมกามดูชัดเจนขึ้น และเริ่มได้รับความสนใจจากนักวิชาการและประชาชนทั่วไป

❖ ความหมายและชื่อเวียงกุมกาม

หลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่กล่าวถึงเวียงกุมกามคือ ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน เขียนในปี พ.ศ. ๑๙๑๓ เป็นอักษรไทยสุโขทัย คำว่า **กุมกาม** อยู่ในด้นที่ ๑ บรรทัดที่ ๓๐ เขียน **“กุมกาม”** คำอ่านปัจจุบัน คือ **กุมกาม**

หลักฐานจากโคลงนิราศหริภุญชัย ฉบับ **ประเสริฐ ณ นคร** เขียน พ.ศ. ๒๐๖๐ เขียนว่า กุมกาม ดังโคลงบทที่ ๔๔ มีความว่า

“รำนึกหน้าองนาง งดงาม

เจียนจากถึงกุมกาม ก่อนแก้ว

บเห็นพะงาม เทาห่อง ดูเอ่

เสียงล้ำก้ออ้อแอ้ว ใช้อ้นอวทรวง”

ความหมายของเวียงกุมกามดูเหมือนเป็นที่สงสัยกันทั่วไปว่าหมายถึงอะไร มีผู้ให้คำนิยามว่ากุมกาม น่าจะหมายถึง รักษาบ้านเมือง นอกจากนั้นนายวิจิตร ยอดสุวรรณ ได้อธิบายความหมายของชื่อกุมกามไว้ในโคลงนิราศหริภุญชัยว่า **“กุมกาม”** หมายถึง **ปกป้องบ้านเมือง กุมกาม (คุกคาม)** คำว่า **กามา** จากคำว่า **คาม** แปลว่า **บ้านเมือง**

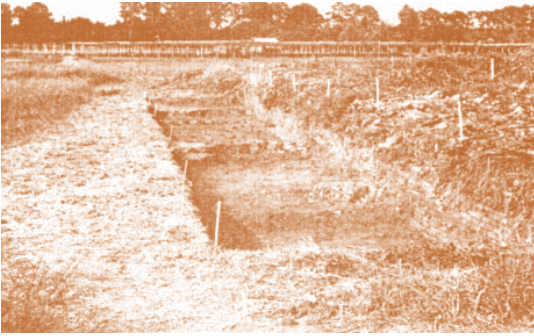
ต้นโพธิ์ ภายในบริเวณวัดกานโถม (ช้างค้ำ)

❖ **สภาพก่อนกำเนิดเวียงกุมกาม :
สมัยชุมชนโบราณ**

“หมู่บ้าน” แห่งเมืองทริภุญชัย

สภาพก่อนหน้ากำเนิดเวียงกุมกาม ตำนานกล่าวถึงบริเวณวัดกานโถม (ศูนย์กลางเวียงกุมกามในสมัยต่อมา) เป็นชุมชนอยู่แล้ว ชุมชนแห่งนี้นับถือต้นไม้เดือต้นหนึ่ง ดังคำกล่าวในตำนานตอนหนึ่งว่า “คนทั้งหลายหันก็เอากันไปสักการะ บูชาและปรารธนาเอายังลูกหญิง ลูกชาย ข้าวของ สมบัติอันใดก็ได้

ดังใจมักแห่งคนทั้งหลายแล อยู่บนานเท่าใด ต้นไม้นั้นเป็นอันเฒ่าแก่นักลวดลาย คนทั้งหลายเทียรย้อมสักการะ บูชาที่นั่นขาด ทรายถึงเจ้ามั่งรายมาตั้งเวียงกุมกาม” เมื่อไม้เดือตายไปจึงมีพระมหากัสสปเถระและพระภิกษุ ๕ รูป มาตั้งสำนักบำเพ็ญธรรมอยู่ที่บริเวณไม้เดื่อนั้น พญามังรายทรงสร้างวัดกานโถม (ช้างค้ำ) ยังมีต้นโพธิ์อยู่ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นต้นที่พญามังรายทรงปลุก

ขุดค้นทางโบราณคดี หน่วยศิลปากรที่ ๔
ดำเนินการขุดค้นและได้พบหลักฐานที่สำคัญและน่าสนใจต่าง ๆ

จากตำนานดังกล่าวทำให้ทราบว่า แต่เดิมบริเวณวัดกานโถมนั้นเป็นชุมชนมาก่อน และเป็นชุมชนที่อยู่สืบต่อกันมาจนถึงสมัย พญามังรายสร้างเวียงกุมกาม ชุมชนแห่งนี้มี วัดอยู่ก่อนแล้ว เพราะตำนานกล่าวถึงการตั้ง สำนักสงฆ์บำเพ็ญธรรมขึ้น หลักฐานจาก ตำนานสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดี

จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ บริเวณวิหารวัดกานโถมเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๗

มูลเหตุที่มีการขุดค้นเกิดขึ้นจากการที่มี ประชาชนได้ขุดพบพระพิมพ์ดินเผาเป็น จำนวนมากที่บริเวณสนามหญ้าหน้าโรงเรียน วัดช้างค้ำเก่า(อันเป็นบริเวณวิหารวัดกานโถม) ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ดังนั้น หน่วยศิลปากรที่ ๔ ได้ดำเนินการขุดค้นและ รายงานว่า “จากการขุดค้นได้พบพระพิมพ์ ดินเผา ศิลปะแบบที่บริเวณใต้ฐานราก บนสถาปัตยกรรมเล็กด้านหลังวิหารโถงและ ชุ่มปราสาท จากการศึกษาลักษณะของ การกระจายพระพิมพ์ ดินเผาที่ฝังอยู่และ ตรวจสอบชั้นดินทางโบราณคดีพบว่า กลุ่ม พระพิมพ์ดินเผาดังกล่าวเป็นสิ่งที่มียุ่่มาก่อน และไม่มีความสัมพันธ์กับการก่อสร้างวิหาร กานโถม สถาปัตยกรรม และโบราณสถาน โดยเฉพาะกลุ่มวิหารและเจดีย์กานโถม สร้างที่บนวัดโบราณ”

พระพิมพ์ดินเผาสกุลช่างแบบลำพูนหรือหริภุญชัย ประมาณอายุในราว พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ พบอยู่ในรากฐานโบราณสถานร้าง ก่อนการสร้างวิหารกานโถมหรือก่อนพญามังรายมาสร้างเวียงกุมกาม

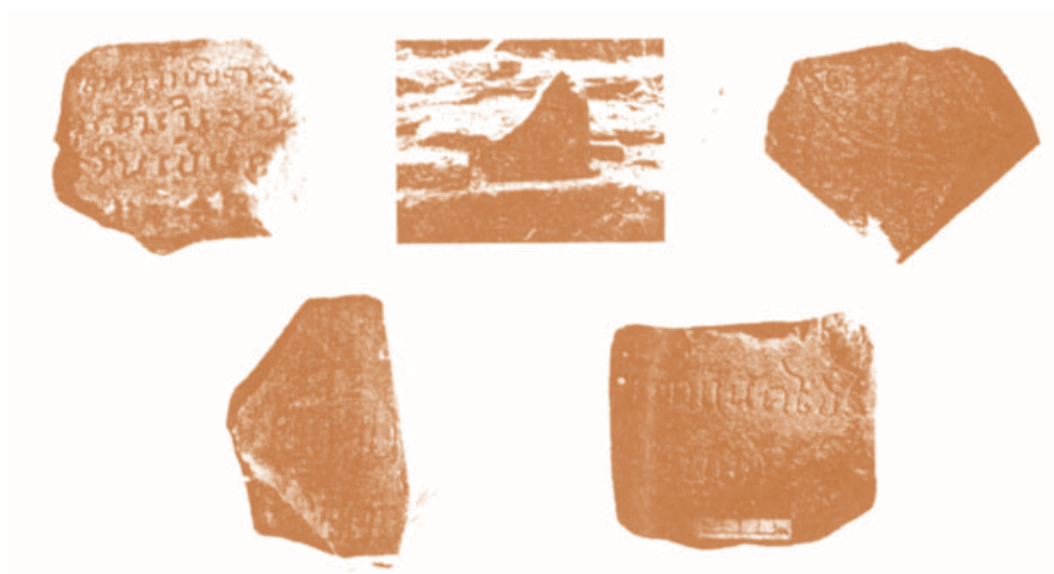

บริเวณวัดกานโถม (ช้างค้ำ) ที่ขุดตกแต่งและบูรณะขึ้นมาใหม่

ข้อสรุปของการขุดค้นทางโบราณคดี
 ที่ว่า **“วิหารกานโถมสร้างทับบนวัดโบราณ”**
 จึงสอดคล้องกับตำนานซึ่งกล่าวถึงสภาพ
 ก่อนการสร้างวัดกานโถมว่า พระมหากัสปะเถระ
 พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป ได้ตั้งสำนักสงฆ์
 บำเพ็ญธรรมขึ้นที่บริเวณนี้แต่ชื่อ การตั้ง
 สำนักสงฆ์สะท้อนว่ามี **“วัด”** อยู่แล้ว และ
 เมื่อพญามังรายมาประทับในเวียงกุมกาม
 จึงโปรดสร้างวัดกานโถมขึ้น โดยสร้างทับ
 วัดเดิมซึ่งชำรุดทรุดโทรมแล้ว ชุมชนบริเวณ
 วัดกานโถมจึงมีผู้คนอาศัยกันอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง ซึ่งสำคัญที่สุด ที่ได้
 จากการขุดค้นบริเวณซากวิหารกานโถมครั้งนี้
 ก็คือได้พบชิ้นส่วนของศิลาจารึก จำนวน ๕ ชิ้น
 สลักบนศิลาทรายสีแดง

ศิลาทรายทั้ง ๕ ชิ้น ที่ขุดพบใน
 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีวัดกานโถม
 สันนิษฐานว่าเป็นจารึกหลักเดียวกัน จารึก
 อยู่ทั้ง ๓ ด้าน หรือ ๔ ด้าน ในระยะเวลาที่
 แตกต่างกัน พบลักษณะอักษรอยู่ ๓ ชนิด คือ
 ๑. อักษรอมฤ ๒. อักษรที่อยู่ระหว่างอักษรอมฤ
 กับอักษรไทย (นับเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุด

ศิลาทราย ๕ ชิ้น

ที่ยังไม่เคยปรากฏพบที่ใดมาก่อน เป็นอักษร
ที่แสดงวิวัฒนาการในช่วงเวลาที่คนไทยมี
อักษรมาเปลี่ยนแปลงเป็นอักษรไทยใหม่ๆ
เพื่อให้เขียนเป็นภาษาไทย) ๓. อักษรสุโขทัย
และลักขามรุ่นแรกเป็นจารึกครั้งสุดท้ายก่อน
ประมาณ พ.ศ. ๑๙๔๐

อักษรที่มีลักษณะอยู่ระหว่างอักษรอมฤกับอักษรไทย

❖ มูลเหตุกำเนิดเวียงกุมกาม

เวียงกุมกามเป็นเวียงที่พญามังรายสร้างขึ้นในบริเวณชุมชนโบราณสมัยหริภุญไชยตามประวัติก่อนหน้าการสร้างเวียงกุมกามหมู่บ้านแห่งนี้เคยอยู่ภายใต้การปกครองของแคว้นหริภุญไชย จากร่องรอยทางโบราณคดีและหลักฐานตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่พบว่าหมู่บ้านนี้มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗

เดิมทีพญามังรายทรงยกทัพจากเมืองฝางมายึดครองเมืองหริภุญไชย ในราว พ.ศ. ๑๘๓๕ พระองค์ประทับที่หริภุญไชยเพียง ๒ ปี ก็ทรงแต่งตั้งให้อ้ายฟ้าเป็นขุนฟ้าครองเมืองหริภุญไชยสาเหตุที่พระองค์ไม่เลือกหริภุญไชยเป็นเมืองหลวงอาจเป็นเพราะเมืองหริภุญไชยมีขนาดเล็ก ตัวเมืองซึ่งสร้างมากว่า ๕๐๐ ปี ไม่สามารถขยายออกมาได้ และเต็มไปด้วยวัด เพราะเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนา มาช้านาน พญามังรายจึงดำริให้เมืองหริภุญไชยเป็นเมืองพุทธศาสนา ดังตำนานมูลศาสนา มีความตอนหนึ่งว่า

*“พระยามังรายจึงว่า กุยังไว้ขุนฟ้าอยู่
ที่นั่นให้เป็นใหญ่แท้จริง กูนี้เป็นขุนยวน
ขุนร้อยดอก กิจทั้งหลายทั้งมวลไม่ใหญ่กว่า
มหาเถรแล ขุนฟ้าก็ดี ลูก็ดี มหาเถรเจ้าก็ดี
จงพากันกระทำเถิด”*

เมื่อพญามังรายไม่ประทับที่เมืองหริภุญไชย พระองค์จึงย้ายมาสร้างเวียงกุมกามให้เป็นทีประทับแห่งใหม่ เวียงกุมกามจึงกำเนิดในช่วงระหว่างสมัยหริภุญไชยและสมัยล้านนา คือ ราว พ.ศ. ๑๘๓๗

❖ กำเนิดเวียงกุมกามบนพื้นฐานวัฒนธรรมหริภุญไชย

จากหลักฐานทางด้านเอกสารโบราณ พงศาวดารภาคที่ ๒๑ ระบุว่า “ถึงคักราช ๒๔๘ ตัวปีระวายเสด พญามังรายเจ้าก็ยกเอาหมู่รีพลไปตั้งบ้าน **“เชียงกุ่มกาม”** แม่น้ำระมิงตั้งบ้านอยู่ ๓ แห่ง แห่งที่ ๑ ชื่อว่า บ้านกลาง แห่งที่ ๒ ชื่อว่า บ้านลุ่ม แห่งที่ ๓ ชื่อว่า บ้านแหมแล ถึงยามกลางพรรษาน้ำท่วมฉิบหายมากนัก”

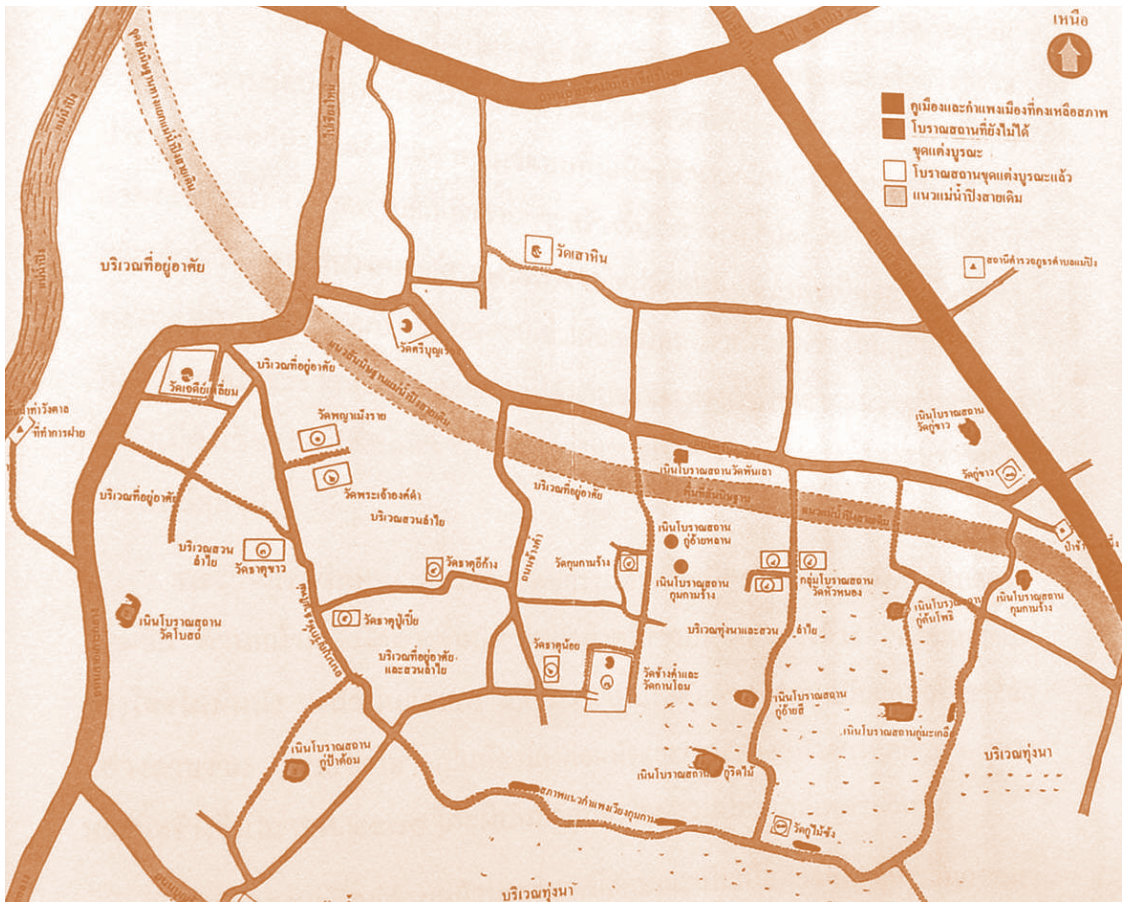
เวียงกุมกามสร้างขึ้นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมหริภุญไชย สภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมหริภุญไชยย่อมมีอิทธิพลต่อการก่อรูปของเวียงกุมกาม จากการศึกษาพบว่ารูปแบบของเวียงกุมกามได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของหริภุญไชย ดังเช่นการเลือกทำเลที่ตั้งเวียงกุมกามก็เลือกสร้างบนบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงริมแม่น้ำปิง (ปิงห่าง) อันเป็นลักษณะเด่นของการเลือกที่สร้างเวียงตามแนวคิดของวัฒนธรรมหริภุญไชย หากพิจารณาถึงแนวคิดตามจารีตของชาวไทยยวนแล้ว จะพบว่า จะเลือกสร้างเวียงที่เชิงเขา ด้านผิงเมืองกุมกามเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขณะที่ชาวไทยยวน (ก่อนยึดครองหริภุญไชย) จะสร้างเวียงไปตามลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งไม่เป็นรูปทรงเรขาคณิต และปัจจุบันยังปรากฏแนวกำแพงเมืองและคูเมืองบางตอน มีขนาดกว้างประมาณ ๖๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๘๕๐ เมตร มีโบราณสถานกระจัดกระจาย ทั้งนอกเมืองและในเมืองอีกประมาณ ๒๗ แห่ง

ข้อสังเกตจากการเลือกสถานที่สร้างเมืองหลวง (ทั้งกุมภภุมและเชียงใหม่) พญามังรายจะเลือกสร้างในเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน โดยไม่กลับไปสร้างเมืองหลวงในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกกซึ่งอยู่ทางตอนบน (ตามตำนานพญามังรายไม่เสด็จกลับไปประทับอีกเลย) ทั้งนี้คงเพราะแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน มีทำเลที่ตั้งเหมาะสมต่อการเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนามากกว่าเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก กล่าวคือ เขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูนเป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีที่ราบติดต่อกันไปเป็นผืนใหญ่ที่สุดในภาคเหนือจะสามารถปลูกข้าวได้อย่างกว้างขวางและยังสามารถทำการค้ากับเมืองทางตอนใต้ได้อย่างสะดวก นอกจากนั้นตำแหน่งที่ตั้งเมืองหลวงก็จะอยู่เหนือเมืองหริภุญชัยขึ้นมา (ดังตำแหน่งของเมืองกุมภภุมและเชียงใหม่) ซึ่งสะท้อนความคิดของพญามังรายที่จะไม่ขยายอำนาจลงมาทางใต้ อีกต่อไปและทรงพอใจ ในเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน โดยเฉพาะตรงบริเวณเหนือเมืองหริภุญชัย

เนื่องจากที่ตั้งของเวียงมีความสำคัญมาก จะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของสังคมเมืองขนาดใหญ่ โดยเฉพาะที่ตั้งเวียงที่มีฐานะเป็นเมืองหลวง ย่อมจะต้อง

คำนึงถึงความเหมาะสม การเลือกที่ตั้งเวียงกุมภภุม ก็คงจะมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมแล้ว เป็นไปได้ว่าเมื่อแรกสร้างเวียงกุมภภุมยังไม่ทราบว่าเป็นที่ราบลุ่มต่ำมากจนเกิดเป็นปัญหาในภายหลังหากยกเว้นประเด็นจุดอ่อน ด้านสภาพพื้นที่ต่ำแล้วนับว่าเวียงกุมภภุมตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม กล่าวคือ

ประการแรก ในด้านการคมนาคม เวียงกุมภภุมสร้างริมแม่น้ำปิง การคมนาคมจึงสะดวก สามารถใช้แม่น้ำปิงเป็นเส้นทางติดต่อกับเมืองต่าง ๆ ได้ ทั้งเมืองที่อยู่ทางตอนเหนือและเมืองที่อยู่ทางตอนใต้ เวียงกุมภภุมมีโอกาสพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าแลกเปลี่ยนได้ ดังพบในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ที่กล่าวถึงเรือค้าขายที่มาจากที่ต่าง ๆ เข้ามาค้าขายที่กาดกุดกาม (ตลาดของเวียงกุมภภุม) เป็นจำนวนมากทำให้เรือชนกันล่มทุกวัน ซึ่งแสดงว่าเวียงกุมภภุม เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในขณะนั้น สภาพเวียงกุมภภุมจึงเกิดขึ้นในตำแหน่งที่สะดวกต่อการคมนาคม ดังที่กล่าวข้างต้นว่าก่อนสร้างเวียงกุมภภุมชุมชนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ริมน้ำมาก่อนลักษณะเช่นนี้สามารถพัฒนาขยายตัวให้เป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ได้ในเวลาต่อมา การคมนาคมที่สะดวกคงเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างเวียงกุมภภุม

แผนที่ตั้งเวียงกุมกามที่มีลักษณะสร้างขึ้นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมทวารวดี
คือเลือกสร้างบนบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง และมีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ประการที่สอง เป็นแหล่งเกษตรกรรม
เวียงกุมกามตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีดินอุดม
สมบูรณ์และกว้างขวาง สามารถพัฒนาทุ่ง
เกษตรกรรมรอบ ๆ ตัวเมืองขึ้นได้ดีและ
บริเวณดังกล่าวยังมีแม่น้ำปิงไหลผ่าน และ
ยังมีสาขาแม่น้ำปิงอีกหลายสายไหลผ่านใน
ลักษณะแม่น้ำประสานสาย การมีแหล่งน้ำ
ธรรมชาติจำนวนมากทำให้การเพาะปลูก

ได้ผลดี บริเวณเวียงกุมกามและบริเวณ
ใกล้เคียงไม่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ
ดังตัวอย่างการขุดเมืองอ้ายฟ้า เพื่อแก้ไข
การขาดแคลนน้ำจนทำไม่ได้ผลก็อยู่ที่เขต
อำเภอสนทราย การที่หลักฐานนี้ไม่กล่าวถึง
เขตเวียงกุมกาม ทำให้เข้าใจว่าเขตเวียงกุมกาม
หรือเขตอำเภอสารภีน่าจะเป็นแหล่งที่มี
น้ำอุดมสมบูรณ์มาช้านาน และความอุดม

สมบูรณของเวียงกุมกามได้พัฒนาระบบเหมืองฝายเพื่อนำน้ำไปใช้ในการเพาะปลูก จึงกล่าวได้ว่าการสร้างฝายและชุมชนหัวฝาย และลักษณะการทำฝายพื้นเมือง มีสืบต่อกันมาช้านานแล้ว

ดังนั้นในเขตเวียงกุมกาม อำเภอสารภีจึงมีฐานะเป็นศูนย์กลางทางเกษตรกรรมที่สำคัญมาช้านาน แม้ในปัจจุบันนี้อำเภอสารภีก็ยังเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่

ประการที่สาม เวียงกุมกามตั้งอยู่ค่อนข้างกลางอาณาจักรล้านนา จึงเป็นตำแหน่งที่เหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางของการควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ จากลักษณะทางกายภาพได้แบ่งดินแดนล้านนาออกเป็น ๒ เขต คือ เขตทางตอนบนในที่ราบลุ่มแม่น้ำกก ซึ่งรวมตัวเป็นแคว้นโยนก มีเชียงรายเป็นเมืองสำคัญ กับเขตทางตอนล่างในแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน คือแคว้นหริภุญไชยเดิม ซึ่งทั้งสองเขตถูกคั่นด้วยภูเขาผีปันน้ำตะวันตก นับเป็นปัญหาของการรวมตัวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ต่อมาเวียงกุมกามมักประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ พญามังรายจึงโปรดให้ตั้งเมืองใหม่ บริเวณเชิงดอยสุเทพกับแม่น้ำปิง มีลักษณะพื้นที่ลาดเทจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกแทน ในปี พ.ศ. ๑๘๓๙ มีชื่อว่า **“นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่”** เวียงกุมกามจึงมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านป้องกันข้าศึกที่จะเข้ามาตีเมืองเชียงใหม่ หลังจากนั้นเวียงกุมกามก็ลดความสำคัญลงไป

ดังปรากฏหลักฐานในรัชสมัยพญาติโลกราชว่า เวียงกุมกามมีบทบาทเป็นเพียงพืชนาหนึ่งเท่านั้น โดยมี **“หมื่นกุมกาม”** เป็นผู้ปกครอง ต่อมาเมื่อพม่าเข้ามามีอิทธิพลครอบงำล้านนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๑๐๑

❖ การล่มสลายของเวียงกุมกาม

ในราวปี พ.ศ. ๒๑๐๑-๒๓๑๗ พม่าเข้ามามีอิทธิพลและปกครองเวียงกุมกาม ได้เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรงเป็นภัยธรรมชาติที่ทำลายเวียงกุมกามให้สลายตัวลง เหตุการณ์ดังกล่าวได้ทำให้เวียงกุมกามได้รับความเสียหายเป็นอันมาก เพราะหลักฐานการขุดแต่งวัดร้างในเวียงกุมกามของหน่วยศิลปากรที่ ๔ พบซากวัดร้างจมอยู่ใต้ดิน ตะกอนที่แม่น้ำปัดพา ระดับพื้นดินเดิมของวัดอยู่ต่ำกว่าพื้นดินในปัจจุบันประมาณ ๑.๕๐-๑.๘๐ เมตร สภาพวัดที่อยู่ลึกลงไปจากพื้นดินปัจจุบันมาก เวียงกุมกามจึงได้ชื่อว่า **“เมืองใต้ดิน”** ความเสียหายที่เกิดขึ้นทำให้ยากที่จะฟื้นฟูเวียงกุมกามให้สู่สภาพเดิม เวียงกุมกามจึงถูกปล่อยให้ทิ้งร้างไป ประกอบกับในช่วงที่น้ำท่วมใหญ่อยู่ในสมัยที่พม่าปกครองสภาพบ้านเมืองมีความแตกแยกทางการเมือง จึงไม่มีเวลามาทำนุบำรุงเวียงกุมกาม และแม้แต่ตำนานเมืองเชียงใหม่ก็ไม่บันทึกเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่เวียงกุมกาม ทิศทางของกระแสน้ำที่ไหลทะลักเข้าเวียงกุมกาม มาจากทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ โดยไหลเข้ามาในแนวระหว่างวัดอีด่างและวัดปู่เปี้ย ทำให้บริเวณ

วัดดังกล่าวถูกดิน
ตะกอนที่น้ำพัดพามาจน
ฝังลึกมากกว่าบริเวณอื่น
สาเหตุจากน้ำท่วมเวียง
กุมกามอย่างรุนแรง
ทำให้แม่น้ำปิงเปลี่ยน
ร่องน้ำจากเดิม แม่น้ำ
ปิงเคยไหลไปด้านทิศ
ตะวันออกของเวียงกุมกาม
กลับเปลี่ยนมาไหล
ทางทิศตะวันตกของ
เวียงกุมกาม ซึ่งเป็น
แนวของแม่น้ำปิงใน
ปัจจุบัน แม่น้ำปิงจึงไม่
ไหลผ่านเวียงกุมกาม
และเวียงลำพูน
ซึ่งในอดีตแม่น้ำปิงไหล
ผ่านเวียงเชียงใหม่
เวียงกุมกาม และ
เวียงลำพูน ทั้ง ๓ เวียง
ดังกล่าวจะอยู่ด้าน
ตะวันตกของแม่น้ำปิง
เช่นเดียว การติดต่อ
สื่อสารกันหากใช้เส้นทาง
บกก็ไม่ต้องข้าม
แม่น้ำปิง แต่การเดินทาง
จากเวียงเชียงใหม่
ไปเวียงกุมกามในปัจจุบัน
จะต้องข้ามแม่น้ำปิง

ภาพถ่ายดาวเทียมเหมืองฝาย

❖ เวียงกุมกามกับการเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

เวียงกุมกามมีสภาพเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ ภายใต้ชื่อ **“บ้านช้างค้ำ”** จากคำสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เกิดในเวียงกุมกามได้เล่าถึงการเข้ามาตั้งบ้านเรือน2อยู่อาศัยภายในเวียงกุมกามเป็นเวลานานต่อมาถึง ๓ ชั่วคนแล้ว หากเทียบกับระยะเวลตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะการซ่อมเจดีย์วัดกานโถมอยู่ร่นเดียวกับการซ่อมเจดีย์วัดกู่คำ ซึ่งถูกเปลี่ยนแปลงเป็นศิลปะแบบพม่าเช่นเดียวกัน หลักฐานการสัมภาษณ์จึงสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดี แสดงว่า

อย่างน้อยรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ ในเวียงกุมกามมีการย้ายเข้ามาอาศัยอยู่กันแล้ว จึงมีการซ่อมแซมวัดกานโถมให้พ้นจากสภาพวัดร้าง

การซ่อมแซมเจดีย์วัดกานโถมเป็นรูปช้างค้ำ ทำให้เวลาต่อมาหมู่บ้านแห่งนี้จึงได้ชื่อว่า **บ้านช้างค้ำ** และเรียกวัดช้างค้ำแทนชื่อเดิมคือวัดกานโถม เพราะชาวบ้านที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ไม่ทราบประวัติความเป็นมาของวัดกานโถมและเวียงกุมกาม เนื่องจากเวียงกุมกามร้างไปเป็นเวลานานหมู่บ้านช้างค้ำมีวัดกานโถมหรือช้างค้ำเป็นวัดประจำหมู่บ้านนับเป็นวัดในเวียงกุมกามที่ไม่เป็นวัดร้าง ส่วนวัดอื่นๆ ยังถูกทิ้งร้างต่อไปในช่วงประมาณ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสมัยก่อน

พ.ศ. ๒๔๗๑ มีการขยายการศึกษาเข้าสู่หมู่บ้านข้างค้ำ โรงเรียนวัดข้างค้ำเป็นโรงเรียนประชาบาลประจำหมู่บ้าน นักเรียนในหมู่บ้านข้างค้ำจึงไม่ต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนวัดเจดีย์เหลี่ยม การสร้างโรงเรียนวัดข้างค้ำได้ปรับพื้นที่ซึ่งเดิมเป็นวิหารกานโถมสภาพเนินดินปกคลุมสูงประมาณ ๒-๓ เมตร เนินดินถูกไถจนเรียบเพื่อทำเป็นสนามหญ้าหน้าโรงเรียน ซากโบราณสถานจึงถูกทำลายไปอย่างน่าเสียดาย วิหารกานโถมได้รับการขุดแต่งบูรณะ พ.ศ. ๒๕๒๗ แต่นั้นมาเรื่องราวของเวียงกุมกามจึงเป็นที่สนใจ

❖ โบราณสถานซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของเวียงกุมกาม

กรมศิลปากร โดยหน่วยศิลปากรที่ ๔ เชียงใหม่ ได้เข้าดำเนินการขุดแต่งบูรณะโบราณสถานต่าง ๆ ในเวียงกุมกาม

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๒ จำนวน ๑๐ วัดด้วยกัน คือ วัดกานโถม (ข้างค้ำ) วัดปู่เปี้ย วัดอีกก้าง วัดน้อย วัดพระธาตุขาว วัดกุมกามที่ปรางค์ วัดหัวหนอง วัดพระเจ้าองค์ดำ วัดกุ๊ขาว และวัดกุ๊ไม้ซัง สำหรับวัดเจดีย์เหลี่ยม เป็นวัดในเวียงกุมกาม ไม่ได้เป็นซากโบราณสถานใต้ดิน แต่เป็นเจดีย์ที่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง และใน พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔ ได้มีการขุดแต่งเพิ่มเติมอีก คือ วัดกุ๊ป่าด้อม วัดกุ๊อ้ายหลาน วัดกุ่มเกสื้อ วัดกูริดไม้ วัดกุ๊อ้ายสี วัดกู๊จอกปอก วัดอุโบสถ (วัดโบสถ์) และยังมีโบราณสถานที่สำคัญอีกได้แก่ วัดพญามังราย วัดเสาหิน วัดหนองผึ้ง วัดพันเลา วัดศรีบุญเรือง วัดกุมกามร้าง วัดข่อยสามต้น วัดพระอุด และวัดบ่อน้ำทิพย์ ซึ่งบางแห่งยังอยู่ในงบประมาณปี ๒๕๔๖ นี้ เพื่อที่จะอนุรักษ์โบราณสถานอันล้ำค่านี้ให้เป็นมรดกของชาวล้านนาสืบไป

วัดกานโถม (ช้างค้ำ)

๑. วัดกานโถม (ช้างค้ำ)

ตั้งอยู่ในเขตท้องที่หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าวังตาล วัดกานโถม ประกอบด้วยวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหลังมีอาคารเชื่อมต่อกออกไปมีลักษณะเป็นมณฑปหลังวิหารเป็นที่ประดิษฐานเอกสารพงศาวดารโยนกระบุว่า พญามังรายโปรดให้สร้างวัด

กานโถมขึ้นในราวปี พ.ศ. ๑๘๓๓ ประกอบด้วยฐานเจดีย์มีฐานกว้าง ๑๒ เมตร สูง ๑๘ เมตร ทำซุ้มคูหาสี่ทิศใช้พระพุทธรูปซ้อนเป็นสองชั้น ชั้นล่างไว้พระพุทธรูป ๔ องค์ ชั้นบนไว้พระพุทธรูปยืนองค์หนึ่ง มีรูปอัครสาวกโมคัลลาน์ สารีบุตร และพระอินทร์ ฐานางธรณีไว้สำหรับพระพุทธรูปด้วย

นอกจากนี้ในบริเวณวัดกานโถมยังมีต้นศรีมหาโพธิ์ที่ได้ัญเชิญเมล็ดจากเมืองลังกาในครั้งโบราณและหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ นอกจากพบพระพิมพ์ดินเผาสกุลช่างหริภุญไชยจำนวนหนึ่งแล้วยังพบจารึกหินทรายสีแดงเป็นอักษร ได้แบ่งเป็น ๓ ชนิด คือ อักษรมอญ อักษรที่มีลักษณะระหว่างอักษรมอญกับอักษรไทย และอักษรสุโขทัยและฝักขามรุ่นแรก

วิหารวัดกานโถม (ข้างค้ำ)

หอพญามังราย
หรือศาลพญามังราย

ภายในวัดกานโถม (ช้างค้ำ) มีต้นโพธิ์
ที่เก่าแก่ มีพระพุทธรูปซึ่งเป็นที่เคารพ
สักการะและมีหอพญามังราย หรือศาลพญา
มังรายซึ่งเป็นที่ยึดถือของเทพ และเป็นที่ยึด
เคารพสักการะของประชากรในละแวกนั้น
มาตั้งแต่โบราณ และวัดกานโถมนี้ เป็นวัดที่มี
พระสงฆ์เข้าพรรษาอยู่ภายในวัด และมีพุทธ
ศาสนิกชนมาทำบุญและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ
ในวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาอยู่เป็นประจำ

พระพุทธรูป

แท่นบูชาบริเวณวัดปูเีย

๒. วัดปูเีย

ตั้งอยู่บริเวณที่เข้าใจว่าเป็นแนวคูน้ำคันดิน ด้านทิศตะวันตกของเวียงกุมกาม อยู่ลึกลงไปจากผิวดินปัจจุบันประมาณ ๒ เมตร ประกอบด้วย วิหาร เจดีย์อุโบสถ และ

ส่วนประกอบปลีกย่อยอื่น ๆ เช่น แท่นบูชา และ ศาลสี่เหลี่ยม ตั้งอยู่ด้านหน้า พระอุโบสถทั้งวิหารและอุโบสถ อยู่ข้างเคียงกันต่างหันทิศไปทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะวิหารมีร่องรอยของการก่อสร้าง ซ่อมกันมาหลายสมัย

ด้านหน้าของพระอุโบสถและพระวิหารวัดปูเี้ย

ส่วนองค์เจดีย์นั้นมีลักษณะทางศิลปกรรมที่มีทั้งแบบสุโขทัยและแบบล้านนา รวมกัน กล่าวคือ มีเรือนธาตุสูง รับองค์ระฆังขนาดเล็ก องค์ระฆังและส่วนยอดแบบ

สุโขทัย อายุสมัยของการสร้างองค์เจดีย์ปูเี้ย น่าจะอยู่ในรัชสมัยของพญาดิลกครองเมืองน่าน คือ ในราว พ.ศ. ๑๙๙๘-๒๐๖๘ ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

วัดปูเี้ย ประสบภัยธรรมชาติน้ำท่วม เนื่องจากพายุโซนร้อนแฮรี่และลูก ในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน ๒๕๓๗

วัดเจติยเหล็กียม

๓. วัดเจติยเหล็กียม (วัดกู่คำ)

วัดเจติยเหล็กียม หรือ วัดกู่คำ ประวัติความเป็นมาเริ่มที่เวียงกุมกามของพญามังรายนั้น พระองค์ให้ขุดคูเวียงหาทั้งสี่ด้านและไชน้ำปิงเข้าสู่คูเวียง และตั้งลำเวียง (ค่าย) ไว้โดยรอบ แล้วให้ขุดหนองสระไว้ใกล้กับที่ประทับ ในขณะที่ขุดนั้นพระองค์ทรงเยี่ยมพระแก่ลุดคนขุดทุกวัน หนองนั้นจึงได้ชื่อว่า หนองต่าง (หน้าต่าง) พระองค์ทรงโปรดให้เอาดินที่ขุดออกจากหนองนี้ปั้นอิฐก่อเจติยกู่คำ คือ **เจติยเหล็กียม** ไว้ในเวียงกุมกามนั้น

เพื่อให้เป็นที่สักการะของประชาชนทั้งหลาย เจติยนี้มีฐานกว้าง ๘ วา ๑ ศอก สูง ๒๒ วา เป็นรูปเสมอกันโดยถ่ายแบบมาจากวัดจามเทวี (วัดกู่กุด) ลำพูน ซึ่งเป็นแบบศิลปกรรมของลพบุรีมีพระพุทธรูปยืนอยู่ในซุ้มพระทั้งสี่ด้าน ด้านละ ๑๕ องค์ รวม ๖๐ องค์ กล่าวกันว่า เป็นการเฉลิมพระเกียรติพระราชาฯ ทั้ง ๖๐ พระองค์ ยอดเจติยแหลมขึ้นเป็นตุ่มไม่มีฉัตรเหมือนเจติยทั่ว ๆ ไปคล้ายกับสถูป คนทั้งหลายจึงเรียกว่า **เจติยกู่คำ**

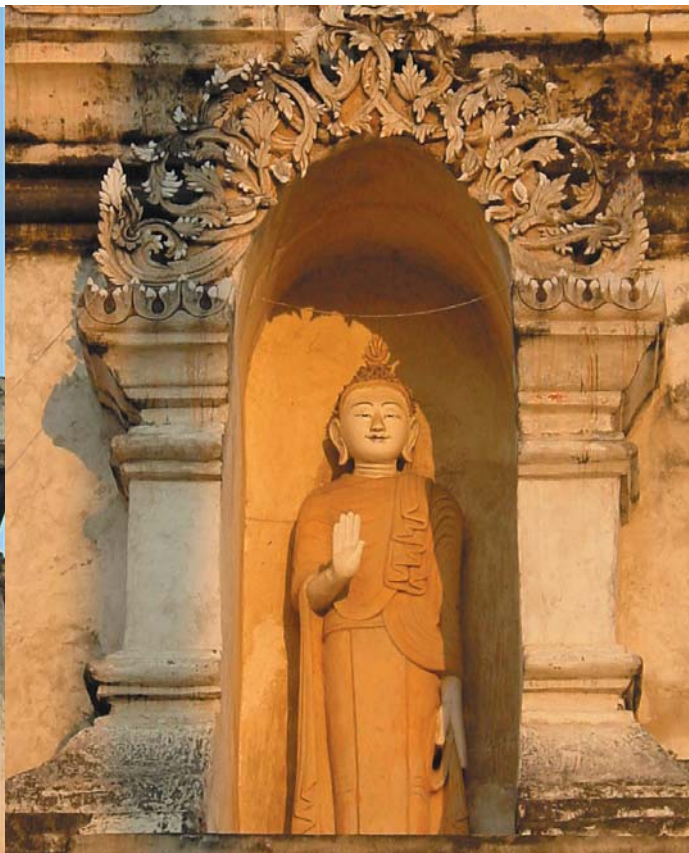

หุ้มพระตกแต่งลายแบบศิลปะพม่า

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ หลวงโยนการวิจิตร (หม่องทินโหย) ได้ทำการบูรณะ โดยให้ช่างชาวพม่าเป็นผู้ดำเนินงาน ดังนั้น ลวดลายต่าง ๆ ทั้งหุ้มพระ องค์พระ จึงเหมือนศิลปกรรมพม่าแต่รูปทรงทางด้านสถาปัตยกรรมยังคงรักษาให้อยู่รูปแบบเดิมอยู่ แล้วเพิ่มหุ้มและองค์พระพุทธรูปนั่งอีกด้าน ๆ ละ ๑ องค์ ดังนั้นจึงมีพระพุทธรูปทั้งหมด ๖๔ องค์ และปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

ปัญหาและอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และพัฒนา

เนื่องจากเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา และมีพุทธศาสนิกชนร่วมกระทำการกรรมต่าง ๆ ภายในเขตบริเวณวัด การใช้ที่ดินและการก่อสร้างซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในวัด จึงได้กระทำกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะองค์เจดีย์ ที่กรมศิลปากรจ้างเหมาดำเนินการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระวิหาร

หุ้มพระแบบพม่า สร้างใหม่คราวซ่อมปฏิสังขรณ์
ระยะเวลา ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา

ที่ทางวัดและญาติโยมบูรณะในระยะหลังมา
ทั้งนี้ไม่ได้รวมอุโบสถ กุฏิพระสงฆ์ ศาลา
โรงครัว ไฟตุง ๆ ของวัดที่ก่อสร้างในระยะ
เวลาที่ผ่านมาแล้วควรที่จะควบคุมและจำกัด
สิ่งก่อสร้างที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้ง
การจัดสถานที่จอดรถ ป้ายบรรยายประวัติ
ความสำคัญของวัด ม้านั่ง ถูชยะ และสิ่งอำนวยความสะดวก
ควรได้รับการดำเนินการก่อสร้างปรับปรุง

โดยเฉพาะศาลาเล็กจัดแสดงผังและข้อมูล
ของวัดเดิมปัจจุบันได้เสียหายใช้การไม่ได้ รวมทั้ง
การขอความร่วมมือห้ามใช้พื้นที่ในเขตวัด
เพื่อวางขายสินค้าตลาดนัดในวันอาทิตย์
เพราะแม้ว่าทางวัดจะได้รับผลประโยชน์เป็น
จำนวนน้อย หากเปรียบเทียบกับความสำคัญ
ของวัด ซึ่งเป็นวัดที่ภิกษุสร้างในอดีตแล้ว
จะเห็นได้ว่าไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง

เจดีย์วัดอิก้าง (วัดอิค่าง)

๔. วัดอิก้าง (วัดอิค่าง)

อยู่ติดกับแนวคูน้ำ-คันดินด้านทิศตะวันตกของเวียง อยู่ลึกลงไปใต้ผิวดิน ปัจจุบันประมาณ ๒ เมตร ประกอบด้วย วิหารและเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน เป็นแบบล้านนาดั้งเดิมอย่างเต็มตัว เจดีย์อิก้างนี้จึงอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ หรือ

ในรัชสมัยของพระเจ้าเมืองแก้ว และไม่เก่าไปกว่า พุทธศักราช ๒๐๖๐ ตัววิหารหันทิศไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลังวิหารมีอาคารเชื่อมต่อกล้ายมณฑป ส่วนเจดีย์อยู่หลังสุด บริเวณโดยรอบมีทางเดินสำหรับประตักฉิม ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

๕. วัดธาตุน้อย (วัดน้อย)

เป็นวัดเล็ก ๆ ตั้งอยู่ห่างจากวัด
กานโถมค่อนไปทางทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ติดกับ
อาคารของผู้อยู่อาศัยอย่างค่อนข้างหนาแน่น
และอยู่ลึกลงไปจากผิวดินปัจจุบันประมาณ
๑ เมตร ประกอบด้วยวิหาร เจดีย์ ตั้ววิหาร
หันไปทางทิศเหนือ ส่วนฐานเจดีย์อยู่ด้านหลัง
วิหารทัพล้มภาระ ทั้งหมดประกอบด้วยอิฐ
ดินเผา ไม้ติ้วปูน ด้านนอกฉาบด้วยปูนขาว
ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

ที่พบภายหลังหรือขณะทำการขุดแต่ง น่าจะอยู่
ในช่วงพุทธศักราชที่ ๑๙-๒๐ และต่อมามีการ
ก่อสร้างอาคารในบริเวณที่ติดกับวัดน้อย
ค่อนไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีการ
ขุดหลุมต่อม่อขนาด ๑ x ๑ เมตร ความลึก
ประมาณ ๑.๒๐ เมตร ได้พบตุ้มดินเผาเนื้อ
เครื่องดินขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนฐานซึ่งเป็นอิฐ
ดินเผา น่าจะเป็นโบราณวัตถุที่มีอายุสมัย
เดียวกันกับซากโบราณวัดน้อย ซึ่งปัจจุบัน
ได้รับการบูรณะแล้ว

วัดธาตุน้อย (วัดน้อย)

๖. วัดพระธาตุขาว

ตั้งอยู่บริเวณที่เข้าใจว่านอกแนวคูเมืองเวียงกุมกาม เยื้องออกไปทางทิศตะวันตก อยู่ลึกจากผิวดินปัจจุบันประมาณ ๑ เมตร ประกอบไปด้วยวิหาร เจดีย์และพระอุโบสถ ตัววิหารหันทิศค่อนไปทางทิศเหนือ มีอยู่ด้านหลัง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์เป็น

เจดีย์กลมตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมแบบ ศิลปกรรมล้านนาอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ตรงที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในพระอุโบสถ มีพระพุทธรูปปูนปั้นชำรุดขนาดใหญ่ฉาบด้วยปูนขาวตกอยู่ เข้าใจว่าชื่อของวัดคงเรียกตามลักษณะของพระพุทธรูปนี้ ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

วัดพระธาตุขาว

วัดกุ่มกามทีปรัม

๗. วัดกุ่มกามทีปรัม

ตั้งอยู่ในเขตบ้านเสาหิน ตำบลหนองผึ้ง อยู่ในเขตกำแพงเวียงกุ่มกาม ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ลึกจากผิวดินปัจจุบันประมาณ ๐.๕๐ เมตร ประกอบด้วยวิหารและเจดีย์ วิหารหันไปทิศตะวันออก

เจดีย์ด้านหลังวิหารเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม อิทธิพลศิลปกรรมละโว้ และได้รับอิทธิพลมาจากเจดีย์แปดเหลี่ยมที่วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน วัดกุ่มกามทีปรัมน่าจะสร้างขึ้นในราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เพราะมีลักษณะที่แสดงถึงการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม ภายหลังที่พญามังรายมีอำนาจเหนือหริภุญไชยแล้ว ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

เจดีย์วัดหัวหนอง มีรูปช้างหมอบค้ำเจดีย์ ๒๐ ตัว

๘. วัดหัวหนอง

ตั้งอยู่ในเขตคูเมือง กำแพงเมือง
ก่อนไปทางทิศเหนืออยู่ลึกจากผิวดินปัจจุบัน
ประมาณ ๕๐-๘๐ เซนติเมตร ประกอบด้วย
ซุ้มประตูอุโบสถและมณฑป และวิหารใหญ่
ประกอบองค์เจดีย์พบว่าการก่อสร้างเพิ่มเติม
ซ้อนทับกันมาอย่างน้อย ๒ ครั้ง หลักฐานที่
สำคัญคือ เจดีย์หลังวิหาร เมื่อลอกฐาน
กระดานออกดูด้านหนึ่ง คือทางด้านทิศใต้มี
ปฏิมากรรมปูนปั้นรูปช้างค้ำ หมอบรอบองค์
เจดีย์อยู่ทั้งหมด ๒๐ ตัว ได้เปิดออกด้านหนึ่ง
๔ ตัว เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ส่วนช้างที่
เหลือนั้นทั้งสามตัวจะฐานหน้ากระดานปิดทับ
เพื่อเป็นการสงวนรักษาศิลปกรรมดั้งเดิมไว้
ในขั้นต้น จึงคงรูปไว้ให้อยู่ในสภาพเดิม
ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

สิ่งก่อสร้างที่จัดได้ว่าเด่นที่สุด ๒ แห่ง
ของวัดหัวหนอง คือ โขงประตูวัด และเจดีย์
ช้างล้อมซึ่งโขงประตูวัดนั้นกล่าวได้ว่ามีลักษณะ
ร่วมกับวัดในเขตแคว้นล้านนาหลาย ๆ แห่ง
โดยเฉพาะวัดที่มีความสำคัญ มีลักษณะทาง
สถาปัตยกรรมเป็นประตุมิเครื่องยอดตอนบน
ลักษณะเดียวกับโขงประตูวัดพระธาตุลำปาง
หลวง วัดสวนดอก วัดเจ็ดยอด วัดชมพู เป็นต้น
อันสามารถกำหนดอายุได้ในช่วงเวลาสมัย
เอกราชของแคว้นล้านนา (พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๑๐๑)
ส่วนเจดีย์ช้างล้อมนั้น พิจารณาได้ว่า
เป็นลักษณะร่วมกับศิลปะสถาปัตยกรรมของ
แคว้นสุโขทัย ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐
โดยมีข้อสังเกตประการหนึ่งอยู่ที่ช้างล้อมของ
วัดหัวหนอง อยู่ในท่าหมอบคู้ขาหน้าที่ไม่เหมือน
เจดีย์องค์ใด ยกเว้นเจดีย์วันเวลี ในประเทศ
ศรีลังกา

ชุมชนประตู่ไขว้วัดหัวหนอง

๙. วัดพระเจ้าองค์ดำ

ตั้งอยู่ในเขตท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าวังตาล ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเวียงกุมกามทางมุมด้านทิศเหนือ พื้นที่ทั่วไปเป็นตะกอนลูกคลื่น ภายในวัดมีเนินโบราณสถานเนินดินแรกอยู่ทางเหนือ กว้างประมาณ ๔๐ เมตร ยาวประมาณ ๑๔ เมตร สูง ๓.๕๐ เมตร วางตัวทางแนวทิศเหนือ-ใต้ เนินดินนี้ชาวบ้านเรียกว่า **“เนินพญามังราย”** ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

อาคารประเภท วิหารวัดพระเจ้าองค์ดำ

วัดพระเจ้าองค์ดำแต่เดิมมีบริเวณวัดที่กว้างขวาง สิ่งก่อสร้างที่พบ คือ เจดีย์และอาคารประเภทวิหาร วัดนี้คงเป็นวัดที่สำคัญวัดหนึ่งของเวียงกุมกาม เพราะพบหลักฐานสิ่งก่อสร้างหลายแห่ง อีกทั้งรูปแบบของอาคารแต่ละแห่งนั้น มีลักษณะเฉพาะของตนเอง โดยเฉพาะการทำย่อเก็จอาคาร และส่วนฐานเจดีย์ รวมไปถึงฐานพระพุทธรูปต่าง ๆ อีกทั้งโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งบูรณะที่วัดแห่งนี้ โดยเฉพาะพระพุทธรูปสำริด ศิลปะล้านนาขนาดเล็กหลายองค์ พระพุทธรูปนาครปรกสำริดทรงเครื่องแบบศิลปะเขมร และพระพิมพ์แบบหริภุญไชย

วัดพระเจ้าองค์ดำ

เจดีย์กุมข่า (ด้านหน้า)

๑๐. วัดกุมข่า

ภายในวัดกุมข่ามีธาตุกุมข่า ตั้งอยู่ริมทางหลวงสายเชียงใหม่-ลำพูน (สายเก่า) ตรงกิโลเมตรที่ ๕ ในเขตตำบลหนองหอย อำเภอเมืองเชียงใหม่ โบราณสถานและสิ่งก่อสร้างภายในบริเวณวัดกุมข่าประกอบด้วยกำแพงแก้วและซุ้มประตู อยู่ทางด้านทิศ

เหนือหรือด้านหลังวิหาร แนวกำแพงก่ออิฐแบบสลับสั้นยาว เจดีย์ประธานเป็นเจดีย์แบบล้านนามีฐานบัวลูกแก้วซ้อนกันอยู่ ๒ ชุด ย่อเก็จ มีฐานพระพุทธรูปอยู่ระหว่างเจดีย์และวิหาร วัดนี้สร้างขึ้นราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

เจดีย์กู๋ขาว (ด้านหลัง)

ปัญหาอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และพัฒนา

เนื่องจากเขตที่ดินของวัด มีผู้เช่าอาศัยและเปิดเป็นร้านทำการค้าขายอย่างหนาแน่น เพราะเป็นบริเวณถนนสามแยกเข้าชุมชน ทำให้สภาพพื้นที่โดยรอบจอแจรุงรัง

ทั้งแผงขายพระ ขายเนื้อหมู ร้านซ่อมรองเท้า ป้าย สายและเสาไฟฟ้า กลางคืนเปิดขายสุราอาหารได้รุ่ง ลานด้านหลังใช้เตะตะกร้อสมควรริบดำเนินการแก้ไขปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดี เพราะเสมือนปากประตูเข้าสู่เวียงกุมกามด้านตะวันออก

๑๑. วัดกุไม้ช้าง

ปัจจุบันตั้งอยู่ในทุ่งโล่งภายในกำแพงเวียงกุมกามทางมุมตะวันออกเฉียงใต้ และอยู่ในท้องที่บ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาลภายในบริเวณวัดกุไม้ช้างประกอบด้วยชุมชนประตู่โขงซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือ ติดกับแนวกำแพง

ซึ่งเหลือเฉพาะด้านเหนือ วิหารวัดกุไม้ช้างมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าย่อมุมเจดีย์ตั้งอยู่ท้ายวิหารด้านทิศใต้ ลักษณะเจดีย์แบบยุคเชียงใหม่ตอนต้น อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ฐานเป็นสี่เหลี่ยมย่อมุมมียอดเป็นองค์ระฆัง ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

วัดกุไม้ช้าง

วัดภูป่าด้อม

๑๒. วัดภูป่าด้อม

ตั้งอยู่ในเขตบ้านท่าวังตาล ตำบลท่าวังตาล อยู่นอกเขตเวียงกุมกาม ติดกับแนวคูเมือง-กำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ สามารถเดินทางมาจากวัดปู่เปี้ย หรือตามถนนทางแยกเข้าเวียงกุมกามด้านหน้าวัดเจดีย์เหลี่ยม (กุ๋คำ) ประกอบด้วย วิหารเจดีย์ และแท่นบูชาจำนวน ๒ แท่น ล้อมรอบด้วยแนวกำแพงแก้ว ซึ่งปัจจุบันรับการบูรณะแล้ว

วัดภูป่าด้อมน่าจะก่อสร้างขึ้นในระยະที่พญามังรายประทับอยู่ที่เวียงกุมกามระหว่างปี พ.ศ. ๑๘๓๕-๑๘๓๙ และ

คงสภาพเป็นวัดอยู่เรื่อยมาจากหลักฐานสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของวัดที่มีระดับพื้นดินต่ำกว่าระดับผิวดินปัจจุบันถึง ๒ เมตร และปรากฏร่องรอยการฉาบผิวนอกของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ด้วยปูนขาวมากที่สุด ในบรรดาวัดร้างในเขตเวียงกุมกาม อีกทั้งยังพบหลักฐานการก่อสร้างกำแพงแก้วของวัดที่สมบูรณ์ที่สุด สิ่งก่อสร้างบริเวณวัดประกอบด้วย เจดีย์ประธาน วิหารที่ตั้งอยู่หน้าเจดีย์ประธานหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหลังเจดีย์ประธานเป็นที่ตั้งแท่นบูชาแวดล้อมด้วยขอบเขตกำแพงแก้วที่สร้างใกล้สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในเขตพุทธาวาสมาก

วัดกุป้าด้อม (กุเป็นภาษาถิ่น หมายถึง
เจดีย์) ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาใน
เอกสารและตำนานทางประวัติศาสตร์ เป็น
ชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน เนื่องจากอยู่ในเขต
ที่ดินของป่าด้อม สภาพแวดล้อมบริเวณวัด
เป็นเขตที่อยู่อาศัยไม่หนาแน่นและสวนลำไย

กำแพงแก้ว เจดีย์ วิหาร
และแท่นบูชาภายในวัดกุป้าด้อม

วัดกุ้อ้ายหลาน

๑๓. วัดกุ้อ้ายหลาน

ตั้งอยู่ในเขตบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล ทางทิศเหนือในเขตเวียงกุมกาม ห่างจากแม่น้ำปิงสายเดิม (ปิงท่า) ไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๐๐ เมตร ประกอบด้วยวิหาร เจดีย์ แท่นบูชา กำแพงแก้ว และซุ้มประตู โดยรอบฐานเจดีย์ปรากฏแท่นบูชา ๓ แท่น

และล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วซึ่งหลงเหลือหลักฐานเพียง ๓ ด้าน คือ ด้านทิศตะวันออก ทิศตะวันตกและทิศเหนือ สันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒ ลักษณะของเจดีย์เป็นแบบสมัยล้านนาลายกับเจดีย์กู๊ป่าด้อมและวัดหัวหนอง ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

วัดกุ้อ้ายหลาน

วัดกุ้อ้ายหลาน ไม่ปรากฏประวัติ
ความเป็นมาในเอกสารและตำนานทาง
ประวัติศาสตร์ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน
เนื่องจากตั้งอยู่ในที่ดินของนายหลาน
มาตั้งแต่ดั้งเดิม

วัดกุ่มะเกลื้อ

๑๔. วัดกุ่มะเกลื้อ

ตั้งอยู่ในเขตบ้านเสาหิน ตำบลหนองผึ่ง อยู่ในเขตกำแพงเวียงกุ่มกามด้านทิศตะวันออก ห่างจากคูเมืองไปทางตะวันตกประมาณ ๕๐ เมตร ประกอบด้วย วิหารและเจดีย์ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน

วัดกุ่มะเกลื้อประกอบด้วยวิหารตั้งอยู่ด้านหน้าเจดีย์หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เจดีย์วิหารตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน ฐานวิหารเป็นที่ตั้งของฐานชุกชี ลักษณะการวางรูปแบบ

การก่อสร้างมีลักษณะคล้ายกับวัดปู่เปี้ย วัดอังก้างและวัดกูไม้ซัง ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในยุคที่ล้านนามีความรุ่งเรืองทางด้านศาสนา วัดกุ่มะเกลื้อจึงน่าจะมียุการก่อสร้างในช่วงสมัยล้านนาราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ลงมา ซึ่งปัจจุบันรับการบูรณะแล้ว

วัดกุ่มะเกลื้อ ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาในเอกสารและตำนานทางประวัติศาสตร์ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน เนื่องจากมีต้นมะเกลื้อขนาดใหญ่ขึ้นอยู่บนเนินวัด

๑๕. วัดกุฎีริตไม้

ตั้งอยู่ในเขตบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล อยู่ทางทิศใต้ในเขตเวียงกุมกาม ห่างจากแนวคูเมือง-กำแพงเมืองประมาณ ๑๕๐ เมตร ประกอบด้วย วิหาร เจดีย์ ศาลผีเสื้อ หุ้มประตู่ (หุ้มโขง) และกำแพงแก้ว โดยด้านทิศใต้ของเจดีย์มีฐานอาคารแปดเหลี่ยม หรือศาลผีเสื้อตั้งอยู่ชิดกับกำแพงแก้ว หุ้มประตู่ (หุ้มโขง) อยู่ทางทิศใต้ และมีแนวกำแพงแก้วปรากฏให้เห็นเฉพาะด้านทิศใต้ และทิศตะวันออก

วัดกุฎีริตไม้มีวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เจดีย์ตั้งอยู่ด้านหน้าวิหาร ซึ่งเป็นลักษณะการวางตัวของเจดีย์ที่แตกต่างจากโบราณสถานสมัยล้านนาแห่งอื่น ๆ ฐานเจดีย์ค่อนข้างขนาดเล็ก เช่นเดียวกับ เจดีย์ วัดกุไม้แข้ง วัดปู่เปี้ย วัดธาตุขาว วัดพญามังราย วัดน้อย และวัดกุป่าด้อม เป็นต้น ศาลผีเสื้อ หรือศาลเจ้าที่มีผังรูปแปดเหลี่ยมอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของโบราณสถาน มีลักษณะเดียวกับศาลผีเสื้อที่วัดปู่เปี้ย ซึ่งน่าจะสร้างในคติความเชื่อแบบเดียวกัน ซึ่งโบราณสถานวัดปู่เปี้ยมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ และหุ้มโขงวัดกุฎีริตไม้น่าจะมีอายุร่วมสมัยกับวัดปู่เปี้ย คืออายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เช่นกัน ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

วัดกุฎีริตไม้ ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาในเอกสารและตำนานทางประวัติศาสตร์ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน เนื่องจากมีต้นเพกา (ต้นริตไม้) ขึ้นอยู่บนเนินวัด

๑๖. วัดกุ้อ้ายลี

ตั้งอยู่ในเขตบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล อยู่ภายในเขตเวียงกุมกาม ห่างจากวัดช้างค้ำไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๒๐๐ เมตร ประกอบด้วย วิหาร เจดีย์ แท่นบูชา และแนวอิฐลักษณะคล้ายวิหาร (เชื่อมต่อกับวิหารทางทิศใต้) ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

วัดกุ้อ้ายลี ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาในเอกสารและตำนานทางประวัติศาสตร์ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน ตามชื่อของนายลีเจ้าของที่ดิน

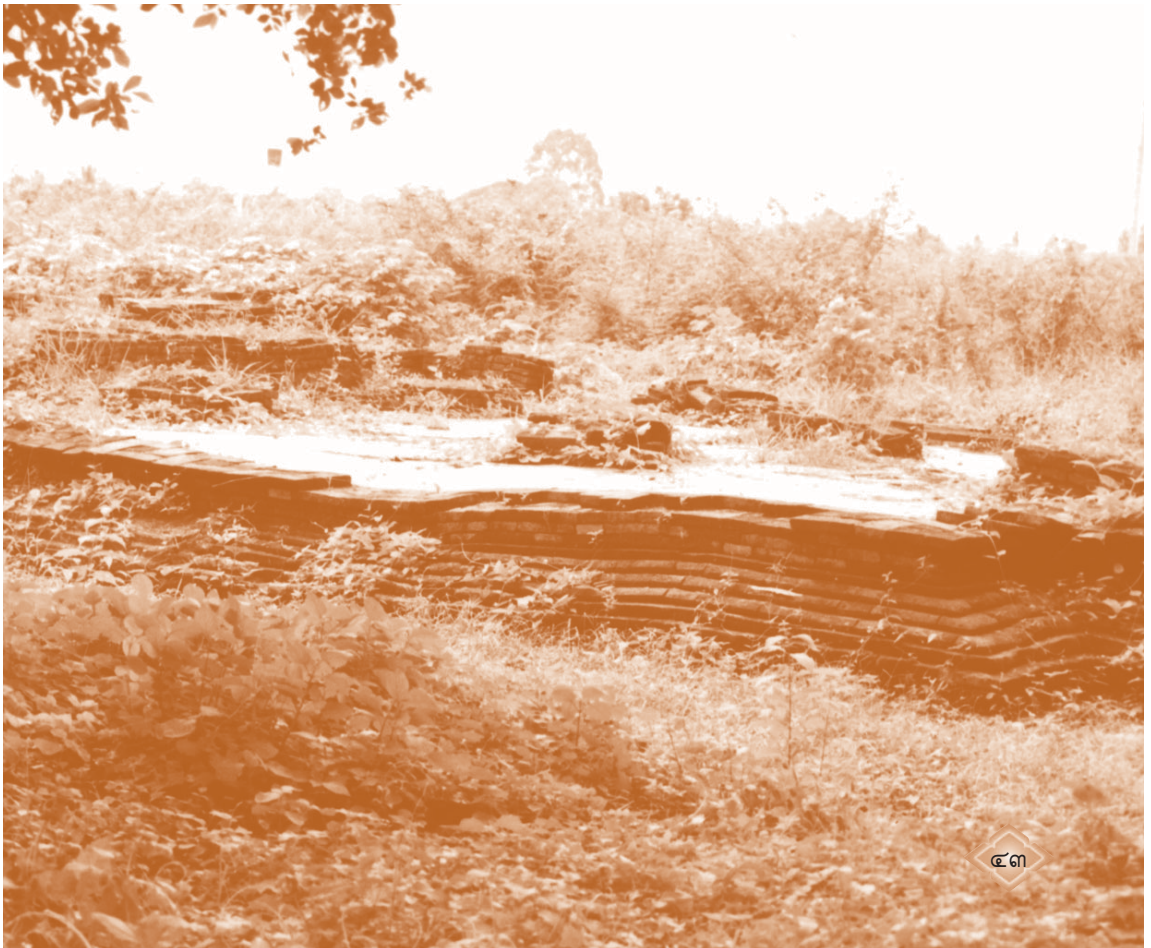

๑๗. วัดกุ๊จ็อกป็อก

ตั้งอยู่ในเขตบ้านทุ่ง ตำบลหนองผึ้ง
อยู่นอกเขตเวียงกุมกาม ห่างจากแนวคูเมือง-
กำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ
๑๐๐ เมตร ประกอบด้วย วิหารและเจดีย์
วัดกุ๊จ็อกป็อกน่าจะได้รับอิทธิพลแบบแผน
การก่อสร้างอุโบสถและมณฑปจากวัดเจ็ดยอด
ซึ่งปัจจุบันรับการบูรณะแล้ว

วัดกุ๊จ็อกป็อก ไม่ปรากฏประวัติ
ความเป็นมาในเอกสารและตำนานทาง
ประวัติศาสตร์ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน
เนื่องจากเป็นเนินดินขนาดเล็ก ซึ่งภาษาถิ่น
เหนือ เรียกว่า “**จ็อกป็อก**” (น้อย)

วัดกุ๊จ็อกป็อก

๑๘. วัดอุโบสถ (วัดโบสถ์)

ตั้งอยู่ในเขตบ้านป่าเปอะ ตำบลท่าวังตาล อยู่นอกเขตเวียงกุมกามด้านทิศตะวันตก ห่างจากแนวคูเมือง-กำแพงเมืองประมาณ ๒๐๐ เมตร ประกอบด้วย วิหารเจดีย์ และแท่นบูชา โดยวางตัวตามแนวทิศตะวันออก ทิศตะวันตก วัดโบสถ์ เนื้อที่ ๘๕ ตารางเมตร ลักษณะของเจดีย์สมัยล้านนา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งคล้ายวัดกุฎีป่าด้อมพื้นที่บางส่วนอยู่ในที่ดินของประชาชน ซึ่งปัจจุบันรับการบูรณะแล้ว

วัดอุโบสถ หรือวัดโบสถ์ ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาในเอกสารและตำนานทางประวัติศาสตร์ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันเนื่องจากเป็นเนินลักษณะคล้ายอุโบสถ และเคยมีการขุดพบพระพิมพ์จำนวนมาก ชาวบ้านจึงเชื่อว่าเป็นอุโบสถของวัดร้าง

วัดอุโบสถ หรือวัดโบสถ์

วัดพญามังราย

๑๙. วัดพญามังราย

ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองเวียงกุมกามทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยเจดีย์อยู่หลังวิหาร อุโบสถ และซุ้มประตูโขงอยู่ทางด้านหน้า ลักษณะเจดีย์เป็นศิลปะแบบล้านนา ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยกเก็จ รองรับเรือนธาตุที่มีซุ้มพระ ๔ ด้านประดับลวดลายปูนปั้น คล้ายกับเจดีย์ป่าสักเมืองเชียงใหม่ วัดพญามังรายสันนิษฐานว่าคงสร้างราวในพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว

๒๐. วัดเสาทิน

ตั้งอยู่เขตท้องที่ของตำบลหนองหอย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ติดต่อกับเขตตำบลท่าวังตาล และตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี อันเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของเวียงกุมกามทางด้านทิศใต้ บริเวณวัดตั้งอยู่บนเนินที่มีพื้นที่ราบลุ่มทางด้านทิศเหนือ และสองข้างด้านตะวันตกและตะวันออกที่เดิมเคยเป็นที่ลุ่มต่ำทำนา ปัจจุบันมีบ้านจัดสรรอยู่แวดล้อม ยกเว้นแนวทางด้านทิศใต้ด้านหลังวัด ห่างออกไปที่เป็นบริเวณที่สูง และเป็นแนวตลิ่งของสายน้ำแม่ปิงแต่เดิมที่เคยไหลผ่านทางด้านแนวทิศเหนือของเวียงกุมกาม

พระเจดีย์ประธานวัดเสาทิน

ตัวบันไดวิหารรูปนกหัสติลิงค์

วัดสร้างหันหน้าไปทางทิศเหนือก่อน มาทางตะวันออกเล็กน้อย ประกอบด้วย เจดีย์ ประฐาน วิหาร อุโบสถ หนองน้ำ และกำแพงวัด นอกเหนือไปจากอาคารโรงเรียนหลายหลัง ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ พระวิหารใหม่ อาคาร ศาลาการเปรียญ โรงครัวไฟ ศาลาตั้งสวดศพ หมุกุฎีพระ และมณฑปไว้เสาชินจำลองที่อยู่ ระหว่างการก่อสร้าง

รูปแบบการวางผังสิ่งก่อสร้างหลัก ตั้งเดิมของวัด ที่เป็นพระเจดีย์ประธาน พระวิหาร และพระอุโบสถของวัดนี้มีข้อพิเศ แตกต่างไปจากวัดโดยทั่วไป กล่าวคือ ด้านหน้าวิหารที่เป็นด้านหน้าของวัดไม่ได้หัน ไปทิศตะวันออกตามคติก่อสร้างวัดดั้งเดิม

แต่หันไปด้านทิศเหนือเฉียงมาทางทิศ ตะวันออกเล็กน้อย ประการสำคัญพระอุโบสถ ของวัดสร้างหันหน้าขวางแนวทิศหน้าวัดคือ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งถือเป็นข้อเปรี๊ยะ- เทียบที่แตกต่างไปจากวัดในเขตเวียงกุมกาม โดยทั่วไป ที่แม้หลายวัดจะหันหน้าวัดไปทาง ทิศเหนือ แต่มีข้อสังเกตว่าหันหน้าเข้าสู่แม่น้ำ ที่ใช้เป็นเส้นทางสัญจรสำคัญ ยกเว้นวิหาร เดิมของวัดกานโถม (ช้างค้ำ) ที่หันหน้า แปรลกแตกต่างออกไปเพียงวัดเดียว คือ หันหน้าไปทางตะวันตก รวมถึงอาคารอุโบสถ หลังเล็กด้านหลัง โดยในปัจจุบันยังไม่มี การศึกษาเรื่องการหันหน้าวัดในเขตเวียง กุมกามที่ถือเป็นข้อยุติ

พระวิหารเสาหิน

พระวิหารของวัดเสาหินเป็นอาคารขนาดเล็ก มีข้อพิเศษที่นอกจากหันหน้าไปในทิศที่ยังหาความหมายไม่ได้ขณะนี้แล้ว ยกพื้นส่วนฐานทำสูงมากเป็นการป้องกันน้ำท่วมถึง ตัวบันไดเป็นรูปนกหัสติลิงค์ที่มีหงอนคล้ายนาคร ซึ่งเป็นสัตว์ในนิยายหรือในชาดกในพุทธศาสนาที่ใช้เป็นพาหนะส่งสารหรือนำศพไปสู่แดนสุขคติหรือพุทธภูมิตามความเชื่อในพุทธศาสนาแล้ว ก็ไม่นิยมนำมาก่อสร้างเป็นตัวบันไดในอาคารทางพุทธศาสนา ซึ่งมีข้อสังเกตว่าช่างนั้นมียึดระวางความคิดออกแบบ อันมีแนวทางที่แตกต่างออกไปจากกระแสหลักทั่วไปที่นิยมทำเป็นรูปนาคและตัวหางวันเป็นส่วนใหญ่ ที่อาจ

ต้องการให้หมายถึงการที่คนได้เข้ามาในพระวิหารหลังนี้ก็เหมือนเดินทางไปสู่ยังแดนพุทธภูมิ นอกจากนี้ด้านโครงสร้าง การประดับตกแต่งในส่วนต่าง ๆ ของวิหาร กล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของล้านนาดั้งเดิม กล่าวคือทรงหลังคาทำลดหน้าและหลัง โครงสร้างหน้าแหลมหรือหน้าจั่วแบบม้าต่างใหม่ มุงกระเบื้องดินขอ ปั้นลมปิดแผ่นไม้รูปพญานาคแกะสลักปิดทองและประดับกระจกเช่นเดียวกับสวนซ่อฟ้า ไบระกา ทางหงส์ที่เป็นส่วนหัวของพญานาคในศิลปะล้านนาล้านนาปากนกแก้วหรือปากตกแต่งปิดส่วนคอสองด้านหน้า ส่วนหน้าแหลมหรือหน้าบันตกแต่งลายไม้แกะสลักปิดทองประดับกระจกเป็นรูป

ดอกประจายาม รวมถึงในส่วนของปีกนก
ทั้งสองข้าง โกงคิ้ว หูช้าง ฯลฯ

ภายในพระวิหารในส่วนฐานชุกชีมี
ลักษณะเด่นที่สร้างสูงหลายชั้นที่ครุฑธำขวาน
มีความเชื่อกันว่าอาจจะมีเสาดินในส่วนนี้
เสาดินนี้มีคติความเชื่อเดียวกับเสาดินทขิลที่
เป็นเสาดินของพระอินทร์ ที่ประทานลงมา

เพื่อให้เกิดความสุขสงบในบ้านเมือง ลักษณะ
ฐานเป็นฐานบัวปูนปั้นประดับกระจกและ
ปิดทองรูปดอกกลม ประจายาม กระฉิง
แทรกด้วยลายก้ามปูลายก้านขดอย่างสวยงาม
ส่วนพระประธานประดิษฐานเป็นกลุ่ม
พระพุทธรูปปิดทองทั้งที่เป็นสำริดและปูนปั้น
ลักษณะประทับนั่งปางมารวิชัยหรือปราบ
พญามารขนาดไม่ใหญ่และไม่มีองค์ไหนที่
โดดเด่น อีกทั้งพระแบบพระพุทธรูปราชสีห์ที่เป็น
ของใหม่ทางด้านหน้า และยังมีธรรมาสน์
โบราณที่เรียกกันว่า ธรรมาสน์หลวง หรือ
บุษบก ธรรมาสน์ ตั้งอยู่ระหว่างแท่นฐาน
ชุกชีกับแท่นพระสวด (อาสนสงฆ์)

ประการสำคัญ ผนังภายในพระวิหาร
เขียนภาพจิตรกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก
ลักษณะฝีมือช่างภาคกลาง ประมาณรัชกาล
ที่ ๓-๔ ดูได้จากรูปปราสาทราชวัง ประตู่และ
กำแพง และการแต่งกายในราชสำนัก มีภาพ
ชาวยุโรปต่างชาติเป็นทหารหรือขุนนาง
คนนั่งใจกระเบน และสอดแทรกภาพ
ผู้หญิงคนพื้นบ้านนุ่งผ้าถุงไม่สวมเสื้อ

คล้องผ้าปิดส่วนสวณท้องไม้คานหาบเขียด (กระบุง)
รูปกระโจม ฯลฯ การที่มีการวาดภาพ
จิตรกรรมที่ผนังวิหารนี้แสดงถึงความสำคัญ
ของพระวิหารนี้ในอดีต ที่เจ้าครุฑท้าวหรือ
เจ้าอาวาสวัดมีทุนทรัพย์จ้างช่างจากกรุงเทพฯ
หรือช่างในเขตภาคกลางมาทำงานได้ในครั้งนั้น
วิหารหลังนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารีเคยเสด็จทอดพระเนตร
ภาพจิตรกรรมนี้ถึง ๒ ครั้ง และปัจจุบัน
กรมศิลปากรได้ซ่อมและอนุรักษ์ภาพ
จิตรกรรมวัดเสนาหานี้ไว้แล้ว แต่ยังไม่เป็นที่รู้จัก
ของนักท่องเที่ยวมากนัก และยังขาดผู้ศึกษา
เฉพาะด้านจิตรกรรมฝาผนังของวัดนี้โดยตรง

๒๑. วัดหนองผึ้ง

ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกถนนเชียงใหม่-ลำพูน เขตท้องที่ตำบลหนองผึ้ง เป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษา บริเวณโดยรอบแวดล้อมด้วยบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชน

วัดหนองผึ้ง ได้พบหลักฐานโบราณวัตถุประเภทพระพิมพ์แบบลำพูน เช่นที่วัดกานโถม (ช้างค้ำ) ซึ่งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในเขตบริเวณวัดได้รับการดูแลซ่อมเสริมกันเรื่อยมา รูปแบบเจดีย์ และอาคารประกอบแวดล้อมอื่น ๆ เป็นผลงานการก่อสร้างเมื่อไม่นานมานี้

วัดมีสิ่งก่อสร้างคือวิหารพระนอน เป็นองค์พระนอนหรือพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ ๓๘ ศอก (๑๙ เมตร) นั้น ถือเป็นหลักฐานสำคัญของเวียงกุมกามที่ปรากฏหลักฐานเพียงแห่งเดียวและเรียกกันในท้องถิ่นว่า พระนอนบ้านปิง อันมีความหมายว่าเป็นพระไสยาสน์ที่ขวางลำน้ำแมปิงในอดีต (ปิงห่าง) ที่ไหลผ่านทางด้านตะวันออกบริเวณวัด ที่หันพระเศียรไปทางทิศตะวันออกเป็นหลัก อาคารแวดล้อมประกอบด้วยวิหาร ที่ตั้งห่างออกไปทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือสร้างหันหน้าไปทางตะวันออก พระอุโบสถตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของวิหารพระนอน สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันตก พระเจดีย์ตั้งอยู่ระหว่างวิหารพระนอนและพระอุโบสถ และ

วัดหนองผึ้ง

วิหารพระพุทธไสยาสน์ (พระนอนบ้านบึง)

ลายรูปมงคลในพุทธศาสนาที่ฝ่าพระบาท

ประมาณด้านหน้าพระพักตร์ของพระนอนเป็นศาลา เขตกุฏิสงฆ์ตั้งอยู่ทางด้านหลังวิหารพระนอน ปัจจุบันมีโรงเรียนวัดหนองผึ่งที่มีสิ่งก่อสร้างเป็นอาคารหลายหลังตั้งอยู่ในแนวเขตวัดด้านทิศเหนือ

พระอุโบสถ เป็นอาคารขนาดเล็ก สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหน้ามีสิ่งทึบปูนปั้นอยู่ ๑ คู่ ส่วนฐานโขงประตูทางเข้าปรากฏลวดลายปูนปั้นในศิลปะพม่า อันคงได้รับการซ่อมบูรณะในระยะเวลาใกล้เคียงกับสิ่งก่อสร้างที่มีอิทธิพลพม่า และวงโค้งในศิลปะตะวันตกในระยะปลายรัชกาลที่ ๕ เป็นต้น ดังเช่นสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของวัดกานโถม (ช้างค้ำ) วัดเจติยโสสถ และวัดเสนา

๒๒. วัดพันเลา

ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาใน
เอกสารและตัวแทนทางประวัติศาสตร์
ปัจจุบันวัดพันเลาได้รับการขุดแต่งและบูรณะแล้ว

๒๓. วัดศรีบุญเรือง
ตั้งอยู่นอกเขตเวียง
กุมกาม เรียงตัวอยู่ตลอด
ชายตลิ่งแม่น้ำปิงสายเดิม

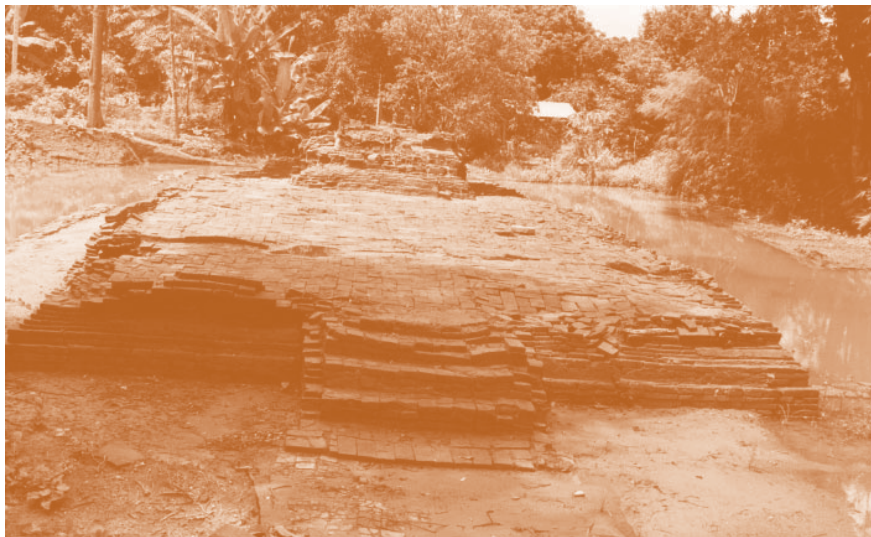

๒๔. วัดกุ่มกามร้าง

๒๕. วัดช้อยสามต้น

๒๒. วัดพระธาตุ

วัดพระธาตุ (กลุ่มที่ ๑)

วัดพระธาตุ (กลุ่มที่ ๒)

ตั้งอยู่บ้านป่าแคโยง หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองผึ้ง บนที่ราบลุ่มฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงสายเดิม ประมาณ ๕ กิโลเมตร ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียงกุมกาม ไม่ปรากฏชื่อและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดในเอกสารทางประวัติศาสตร์ พระธาตุจึงเป็นชื่อที่ชาวบ้านทั่วไปใช้เรียกกัน ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ ประกอบด้วย เจดีย์ตั้งอยู่หลังวิหารขนาดใหญ่ สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปัจจุบันองค์เจดีย์เหลือเพียงฐานเขียงจตุรัสซ้อนกันสามชั้น ถัดขึ้นไปเป็นบัวคว่ำและหน้ากระดาน ส่วนบนพังลงมาหมดแล้ว

กลุ่มที่ ๒ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกลุ่มที่ ๑ ลักษณะเป็นฐานอาคารโดง ๒ หลัง

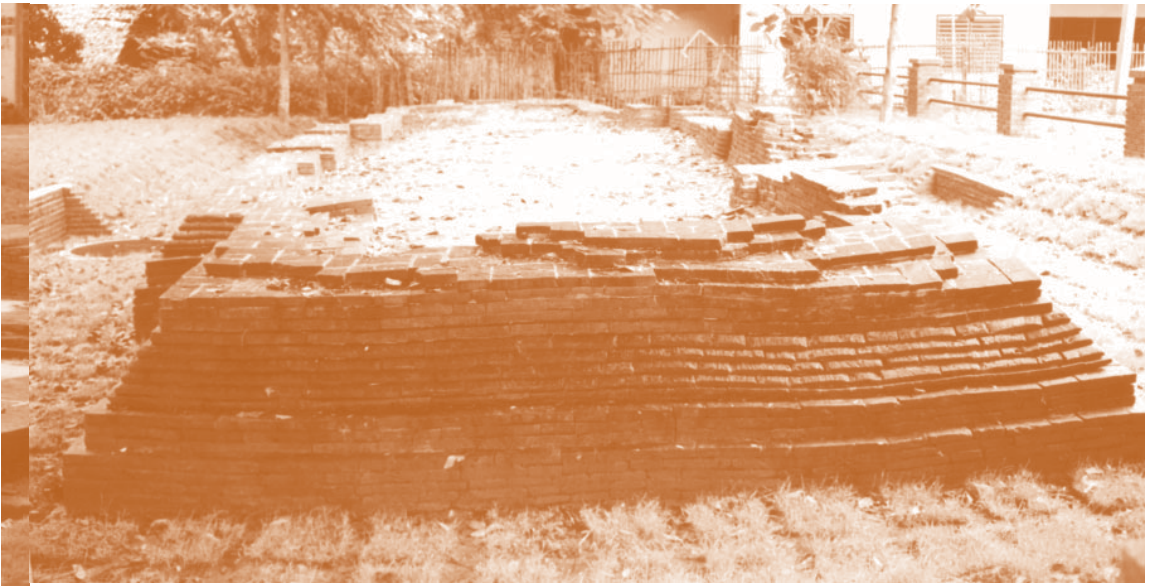
วัดพระธาตุ (กลุ่มที่ ๓)

วัดพระธาตุ (กลุ่มที่ ๔)

กลุ่มที่ ๓ เป็นฐานอุโบสถรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทิศตะวันออก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของกลุ่มที่ ๒

กลุ่มที่ ๔ เป็นฐานอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผนังอาคารสร้างขยายใหญ่ขึ้นในสมัยหลัง อาคารนี้มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่วัด สามารถกำหนดอายุสมัยได้ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒

๒๗. วัดบ่อน้ำทิพย์

ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ ๑ ตำบลหนองผึ้ง
ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอกเวียงกุมกาม

ห่างจากแนวแม่น้ำปิงเดิม (ปิงห่าง) ไปทางทิศ
ตะวันออกประมาณ ๑๐๐ เมตร ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว และได้พบอาคาร ๔ แห่ง คือ

๑. เป็นอาคารผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ย่อเก็จ

๒. เป็นอาคารผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
หันหน้าไปทางทิศตะวันออก พบเศษภาชนะ
ดินเผา เศษพระพุทธรูปทำด้วยสำริดและ
หินทราย

๓. เป็นอาคารผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
หันหน้าไปทางทิศใต้ ด้านหลังมีอาคารอีก

หลังหนึ่งเชื่อมต่อไปทางด้านทิศตะวันตก
พบชิ้นส่วนเบ้าหลอมโลหะและเศษภาชนะดินเผา
สันนิษฐานว่าเป็นอาคารที่ใช้เพื่อประกอบ
กิจกรรมอเนกประสงค์ทางพุทธศาสนา

๔. เป็นอาคารผังรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส
ตั้งอยู่ด้านทิศใต้สุด พบเศษภาชนะดินเผา
สันนิษฐานว่าเป็นกุฏิหรือเจดีย์ราย คาดว่า
สร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑

เวียงกุมกามในปัจจุบัน

❖ ความสัมพันธ์ระหว่างเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของล้านนากับความเป็นอยู่ของชุมชนในปัจจุบัน

๑. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเวียงกุมกาม

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นหลังจาก พ.ศ. ๒๓๑๗ เป็นต้นมา แม่น้ำปิงได้เปลี่ยนร่องน้ำมาไหลในแนวปัจจุบัน ทำให้แม่น้ำปิงไม่ไหลผ่านเวียงกุมกาม เวียงกุมกามจึงหมดความสำคัญลง เพราะการเจริญเติบโตของชุมชนในอดีตจะขึ้นอยู่กับเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะทางน้ำเป็นสำคัญ ในขณะที่ชุมชนเวียงกุมกามได้ลดความสำคัญลง ชุมชนท่าวังตาลซึ่งอยู่ริมแม่น้ำปิงกลับมีความสำคัญขึ้นมาแทนที่เวียงกุมกาม และมีฐานะเป็นท่าน้ำลึก การเดินทางไปมาระหว่างเชียงใหม่-กรุงเทพฯ จะต้องมาขึ้น-ลงเรือที่ท่าวังตาล ชุมชนท่าวังตาลจึงขยายตัวเป็นชุมชนใหญ่ เกิดการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่ตาม

แนวริมน้ำปิงเก่า เรียกว่า “**ปิงท่าง**” โดยขยายชุมชนจากวัดกุคำบริเวณท่าวังตาล ผ่านวัดศรีบุญเรือง ผ่านเข้าเวียงกุมกาม ไปจรดถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน (สายเก่า)

เวียงกุมกามนั้นเริ่มเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่เป็นเพียงชุมชนเล็กๆ ที่ไม่ขยายตัวเป็นศูนย์กลางความเจริญได้อีก เพราะเส้นทางคมนาคมที่สำคัญได้เปลี่ยนไปจากการใช้การคมนาคมทางน้ำ ก็มีทางคมนาคมทางบก มีถนนมาแทน การย้ายเข้ามาอยู่อาศัยภายในเวียงกุมกามของประชาชนจึงมีน้อย แต่อย่างไรก็ตามชุมชนเดิมที่อยู่กัน ได้หันมาบูรณะซ่อมแซมวัดกานโถม ให้เป็นศูนย์ความเจริญของหมู่บ้านภายใต้การตั้งชื่อใหม่ว่า “**วัดช้างค้ำ**” ต่อมาหมู่บ้านแห่งนี้จึงได้ชื่อว่า “**บ้านช้างค้ำ**” ประชาชนที่อยู่อาศัยในเวียงกุมกามเป็นคนเมือง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาทำสวน อยู่กันอย่างสงบสุข เป็นสังคมหมู่บ้านเล็ก ๆ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน
เวียงกุมกามในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลง
รูปแบบต่างไปจากเดิม จากสังคมชนบท
ที่เป็นสังคมเกษตรกรรมที่อยู่กันอย่าง
เรียบง่ายมาเป็นสังคมเมืองที่มีความเจริญ และ
ทันสมัยเข้ามาแทนที่ โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่
ใกล้ตัวเมืองหรือบริเวณริมถนนสายสำคัญ
เนื่องจากได้รับอิทธิพลขยายตัวของ

ความเจริญของตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็น
สังคมเมืองอย่างเต็มรูปแบบนั่นเอง แต่ก็ยัง
คงมีประชาชนบางส่วนที่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิต
แบบดั้งเดิมอยู่ คือการทำเกษตรกรรม ทำนา
ทำสวนลำไย และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายซึ่งจะ
พบได้ในบริเวณรอบในที่ไกลจากตัวเมือง
หรือบริเวณพื้นที่ที่ไม่ติดกับถนนสายสำคัญ

สภาพบ้านเรือนสิ่งก่อสร้างบริเวณ
ถนนเชียงใหม่-ลำพูน (สายเก่า)

สภาพการค้าในชีวิตและตลาด
ภายในชุมชนเวียงกุมกามในปัจจุบัน

๒. ปัญหาในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญ ของเวียงกุมกาม

จากรายงานโครงการจัดทำแผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม เมืองเก่าเชียงใหม่ พบว่า ปัจจุบันเวียงกุมกามมีประชาชนเข้าไปอาศัยและทำเกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ออกไปโดยรอบดั่งที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น จึงได้รับผลกระทบเรื่องการพัฒนาพื้นที่บริเวณเวียงกุมกาม มีการย้ายเข้ามาอยู่ของคนจากถิ่นอื่น มีการสร้างบ้านเรือนอย่างหยาบๆและบ้านเรือนหนาแน่น

ตามแบบสังคมในเมือง ก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาที่ดินสิ่งปลูกสร้างอาคารที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับโบราณสถานจนทำให้เสียทัศนียภาพทำให้เกิดการบุกรุกทำลายโบราณสถานไปโดยทั้งที่เจตนาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้บริเวณที่เคยเป็นทุ่งนา โดยเฉพาะบริเวณที่รถยนต์เข้าถึง ได้มีการถมที่นาเพื่อสร้างเป็นบ้านจัดสรรนับเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมเมืองเก่าเวียงกุมกามเป็นอย่างยิ่ง และการย้ายเข้ามาของประชาชนในถิ่นอื่นทำให้วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมถูกลบเลือนไปไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสืบทอดเท่าที่ควร

๓. การอนุรักษ์และพัฒนา “เวียงกุมกาม” แหล่งอารยธรรมที่สำคัญ ของล้านนา

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า
“เวียงกุมกาม” เป็นแหล่งอารยธรรมและ
มรดกอันทรงคุณค่าของล้านนาอย่างยิ่ง
แต่เนื่องจากในปัจจุบันลักษณะที่มี
ความซับซ้อนกันของมิติความเป็นชุมชน
โบราณกับชุมชนปัจจุบันของเวียงกุมกาม
ก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกและทำลายของ
ประชาชนทั้งทางตรงได้แก่การก่อสร้าง
อาคารทับลงบนพื้นที่โบราณสถาน การใช้
พื้นที่โบราณสถานเพื่อการค้าขาย และ
การบุกรุกทำลายทางอ้อม ได้แก่ การสร้าง
อาคารบางประเภทที่มีรูปลักษณะ ขนาด
ความสูงไม่สอดคล้องกลมกลืนกับแหล่ง
ประวัติศาสตร์ การเกิดมลภาวะของชุมชน
เช่น น้ำเน่าเสีย ขยะ เป็นต้น

การศึกษาค้นคว้าวิจัยโบราณสถาน
ภายในเวียงกุมกามตามหลักวิชาการ และ
ขั้นตอนของการอนุรักษ์โบราณสถาน จึงเกิดขึ้น
เพื่อพัฒนาแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งนี้
ให้กลายเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตขึ้น
โดยมีการพัฒนาศิลปวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ
ในชุมชนให้เป็นไปบนวิถีทางที่เหมาะสม
บนรากฐานของการให้ความสำคัญทาง

ประวัติศาสตร์ รวมทั้งให้มีการประสานความ
ร่วมมือกันในชุมชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
ในการระดมทุนเพื่อการพัฒนาให้เวียงกุมกาม
แหล่งอารยธรรมและมรดกอันล้ำค่าของ
ชาวล้านนาสืบไป

ด้วยเหตุนี้โครงการบูรณะ พัฒนา
เมืองประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม และโครงการ
อนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน : เวียงกุมกาม-มรดก
ล้านนา ตามข้อเสนอ ของ ส.ส. เยาวภา
วงศ์สวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต
เลือกตั้งที่ ๒ จังหวัดเชียงใหม่ จึงเกิดขึ้น
โดยใช้งบประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ในวงเงิน
๓๗,๓๕๕,๒๐๐ บาท ภายใต้แผนงาน การอนุรักษ์
พัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมและพัฒนา
การท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อ
เร่งระดมความคิดความร่วมมือ พัฒนาและ
บริหารจัดการโบราณสถานต่าง ๆ ภายในเวียง
กุมกามให้เป็นระบบอย่างเร่งด่วนควบคู่กับ
การพัฒนาวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ
ในปัจจุบัน โดยเน้นให้ชุมชนอยู่ร่วมกันใน
แหล่งประวัติศาสตร์ได้อย่างเอื้อประโยชน์
ซึ่งกันและกัน และเน้นด้านการประสานความ
ร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชน หน่วยงาน
ภาครัฐและเอกชนในรูปแบบของการพัฒนา
เชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนตลอดไป

❖ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
และกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน
เพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนางาน
ด้านศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว
ของเวียงกุมกามที่ยั่งยืน

๑. การส่งเสริมพัฒนาองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปัจจุบันลักษณะความซับซ้อน
ระหว่างมิติความเป็นชุมชนโบราณกับชุมชน
ปัจจุบันของเวียงกุมกามทำให้โบราณสถาน
เวียงกุมกามเป็นโบราณสถานที่อยู่ภายในชุมชน
อยู่ร่วมกับชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชน
จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเกิด
ความตระหนักในคุณค่าของโบราณสถาน
เกิดความรักและหวงแหนในมรดกอันล้ำค่า
แห่งนี้ สามารถบอกเล่าให้แก่ผู้มาชมโบราณ-
สถานได้ ตลอดจนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมใน
การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการ
กระตุ้นเศรษฐกิจด้านอาชีพของชุมชนในเขต
โบราณสถาน จึงได้มีการจัดทำโครงการพัฒนา
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น ดังรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

๑.๑ โครงการอบรมเร่งปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ โบราณสถานเวียงกุมกาม

กลุ่มเป้าหมายคือ

๑. นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

จำนวน ๒๐๐ คน

๒. ครูอาจารย์ในอำเภอสารภี

จำนวน ๑๐๐ คน

๓. ข้าราชการอำเภอสารภี
และข้าราชการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน
๑๐๐ คน

๔. นักเรียนระดับประถมศึกษา
จำนวน ๙๐ คน

๕. มัคทายก และ อสม. ผู้มี
อาชีพให้บริการจำนวน ๔๐ คน

รวมผู้เข้ารับการอบรม จำนวน
๕๓๐ คน

กิจกรรมในการจัดการอบรม เร่งปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
โบราณสถานเวียงกุมกาม นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

❖ การอบรมเร่งปฏิบัติการ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
โบราณสถานเวียงกุมกาม

ครูอาจารย์ อำเภอสวรรคิ จังหวัดเชียงใหม่

❖ การอบรมเร่งปฏิบัติการ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
โบราณสถานเวียงกุมกาม

ข้าราชการภายในอำเภอสารภี
และข้าราชการส่วนท้องถิ่น

❖ การอบรมเร่งปฏิบัติการ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
โบราณสถานเวียงกุมกาม

อสมศ. พิธีกรท้องถิ่น ผู้ประกอบอาชีพให้บริการ

❖ การอบรมเร่ง
ปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียง
กุมกาม

ข้าราชการตำรวจและ อสม. อำเภอสารภี

❖ การอบรมเรื่องปฏิบัติการ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
โบราณสถานเวียงกุมกาม

กลุ่มนักศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเมือง (Young Leader)

❖ การอบรมเร่งปฏิบัติการ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
โบราณสถานเวียงกุมกาม

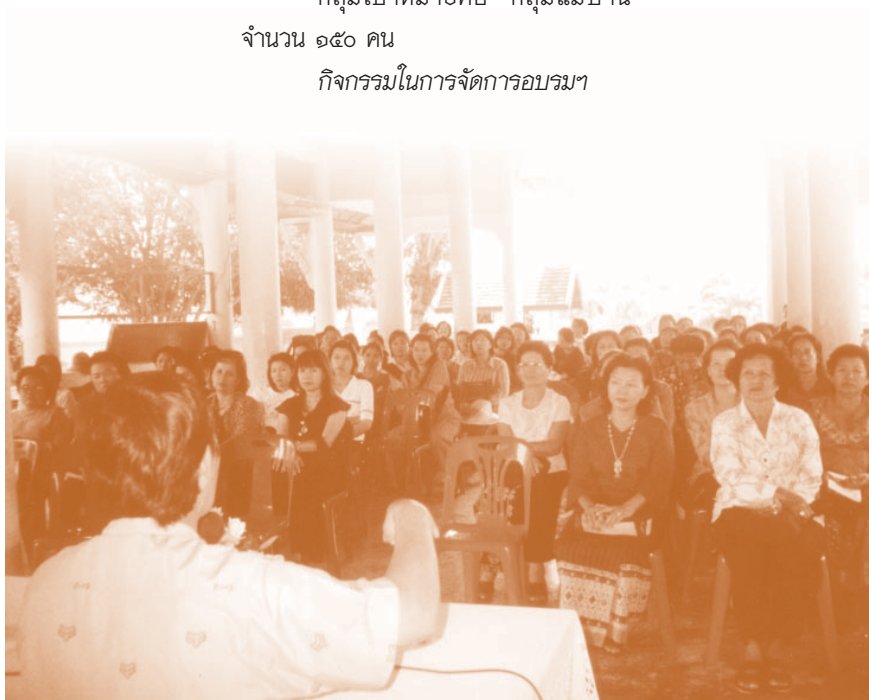
กลุ่มผู้สูงอายุในอำเภอสารภี

๑.๒ โครงการให้ความรู้ “ร้านค้า ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว”

กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มแม่บ้าน
จำนวน ๑๕๐ คน
กิจกรรมในการจัดการอบรมฯ

๑.๓ โครงการ “อบรมเสริมสร้าง ความเข้มแข็งในชุมชน”

กลุ่มเป้าหมายคือ

๑. ผู้นำองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น จำนวน ๑๓๐ คน

๒. กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน
๑๑๐ คน

๓. พิธีกรวัด จำนวน ๗๐ คน

รวมผู้เข้ารับการอบรม จำนวน
๓๑๐ คน

กิจกรรมในการจัดการอบรมฯ

กลุ่ม “กำนันผู้ใหญ่บ้าน
อำเภอสารภีและตำบลหนองหอย”

กลุ่ม “นักเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสารภี
และตำบลหนองหอย”

**๑.๔ โครงการ “อบรมการถวาย
ความรู้ในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ส่งเสริม
โบราณสถานเวียงกุมกามแก่พระสังฆาธิการ
ระดับเจ้าอาวาส”**

โบราณสถานในเวียงกุมกามที่
ขุดค้นพบทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกับทางพระพุทธ
ศาสนา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ จะต้อง
มีความรู้ความเข้าใจเกิดความตระหนัก
ในคุณค่าของโบราณสถาน เกิดความรัก

ความหวงแหน ในมรดกอันล้ำค่าแห่งนี้ และ
สามารถเทศนาบอกเล่าให้แก่พุทธศาสนิกชน
ที่มาชมโบราณสถานได้ จึงได้มีการจัดทำ
โครงการถวายความรู้โบราณสถานเวียงกุมกาม
แด่พระสังฆาธิการชั้น กลุ่มเป้าหมายคือ
พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในอำเภอสารภี
ตำบลหนองหอย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน
๑๐๐ รูป

การบรรยายให้ความรู้เรื่อง
“ประวัติความเป็นมาของเวียงกุมกาม” แก่พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส

การนำพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ทำศนศึกษาโบราณสถานภายในเวียงกุมกาม

**๑.๕ โครงการ “การส่งเสริมการ
ประกอบอาชีพพื้นบ้านรายย่อยเพื่อกระตุ้น
เศรษฐกิจภายในชุมชน”**

การส่งเสริมการประกอบอาชีพพื้นบ้าน
ให้แก่ประชาชนในชุมชนเวียงกุมกามนับ
เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เนื่องจากการกระตุ้น
เศรษฐกิจภายในชุมชนและยังเป็นการสร้าง

ความเข้มแข็งการมีส่วนร่วมในชุมชนอีกด้วย
ในการส่งเสริมและอบอรมการประกอบอาชีพ
ให้แก่ประชาชนในเวียงกุมกาม ได้รับความร่วมมือ
อย่างดีจากส่วนราชการในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น
อำเภอสารภี ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม
ภาคที่ ๑ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่ กลุ่มแม่บ้าน
และประชาชนในชุมชนเวียงกุมกาม

กิจกรรมการอบรมส่งเสริมการประกอบอาชีพพื้นบ้านรายย่อย
เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน

๒. การส่งเสริมและอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมภายในชุมชน เวียงกุมกาม

จากสภาพแวดล้อมและรูปแบบ
การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเวียงกุมกาม
มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น
แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาเวียงกุมกาม
ให้เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญทางด้าน
ศิลปวัฒนธรรมของล้านนาและมีการพัฒนา
ที่ยั่งยืนสืบไปจึงเกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือ
ระหว่างประชาชนในท้องถิ่น ภาคราชการ และ
เอกชน ดังโครงการต่อไปนี้

๒.๑ โครงการอนุรักษ์วิถีชีวิตและ สืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน

การดำเนินโครงการดังกล่าวเกิดขึ้น
ที่ **“วัดช้างค้ำ”** (วัดกานโถม) ซึ่งเป็น
จุดกำเนิดของเวียงกุมกาม ภายใต้การดูแล
ของ**พระอธิการวีรเดช สันติกาโร** เจ้าอาวาส
วัดช้างค้ำคนปัจจุบันซึ่งมีความสนใจใน
การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต
ภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมทั้งการอนุรักษ์แหล่ง
โบราณสถานของเวียงกุมกาม โดยวัดช้างค้ำ
ได้ใช้พื้นที่บริเวณวัดก่อสร้าง **“บ้านจำลอง”**
โดยจำลองบ้านโบราณแบบดั้งเดิม รวมทั้ง

พระอธิการวีรเดช สันติกาโร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ

จำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อุปกรณ์
เครื่องใช้ในการดำรงชีวิตที่ชาวบ้านในชุมชน
เวียงกุมกามในอดีตเคยใช้ให้ผู้สนใจได้เข้าชม
เพื่อเป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และ
วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนดั้งเดิม รวมทั้ง
เป็นแหล่งการเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวที่
สำคัญแก่เยาวชน บุคคลที่สนใจศึกษาประวัติ
ความเป็นมาของเวียงกุมกามแหล่งอารยธรรม
ที่สำคัญของล้านนา

การจำลองสภาพบ้านและวิถีชีวิต
ของชาวบ้านในเวียงกุมกาม

พระอธิการวีระเดช สันติกาโร

เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชนเวียงกุมกาม เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านได้อนุรักษ์และหวงแหนวัฒนธรรมพื้นบ้านของตน รวมทั้งยังเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน โดยทางวัดได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน ได้แก่ การให้ผู้สูงอายุในชุมชนมาถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เยาวชน และบุคคลที่สนใจ เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมที่ทางวัดช้างค้ำได้ดำเนินการคือ การให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้มาสาธิตการทอผ้า การจักสานไม้ไผ่เป็นเครื่องมือใช้ การสาธิตการตำข้าว การสาธิตการทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

เป็นต้น หรือการจัดพระวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่มาชมโบราณสถานในวัดช้างค้ำ รวมทั้งโบราณสถานโดยรอบ นอกจากนั้นทางวัดยังได้ร่วมกับโรงเรียนในชุมชนจัดกิจกรรมอบรมครูในการบูรณาการการสอนให้ความรู้แก่นักเรียนในหัวข้อ **“การอนุรักษ์ เวียงกุมกาม”** และร่วมกับนักเรียนในชุมชนเก็บขยะแหล่งโบราณสถานในชุมชน

กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา

๒.๑.๑ การสาธิต และอบรม
การทำขนมพื้นบ้าน

๒.๑.๒ การสาธิต และอบรม
การตำข้าวจากครกกระเดื่อง

๒.๑.๓ การสาธิตและอบรม
การจักสานเครื่องใช้ที่ทำจากไม้ไผ่

๒.๑.๔ การสาธิตและอบรม
การแกะสลัก

**๒๒.๑.๕ การสาธิตและอบรม
การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว**

**๒๒.๑.๖ การสาธิตการสกัด
น้ำมันมะพร้าว (แบบโบราณ)**

๒.๑.๗ การให้พระเป็นวิทยากร
นำชมและบรรยายให้ความรู้เรื่องแหล่ง
โบราณสถานภายในวัดช้างค้ำแก่นักเรียน
นิสิต นักศึกษาที่มาทัศนศึกษา

**๒.๑.๘ ในอนาคตวัดและชาวบ้าน
ในชุมชนจะร่วมกัน จัดตั้งสถานที่ที่เป็น
ศูนย์รวมทางด้านการเผยแพร่งานด้าน
ศิลปวัฒนธรรม และการถ่ายทอดภูมิปัญญา
อันได้แก่ บ้านวัฒนธรรม บ้านการแสดง
บ้านหมอเมือง เป็นต้น**

จากการที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าไป
เก็บข้อมูล ได้สัมผัส ประเพณี วัฒนธรรม
และภูมิปัญญาพื้นบ้านอันงดงามของชาวบ้าน
ในเวียงกุมกาม ได้พบและสัมภาษณ์คุณพ่อ
หนาน จันทรแก้ว อายุ ๗๕ ปี ซึ่งถือกำเนิดใน
เวียงกุมกามซึ่งเป็นหมอเมืองคนสำคัญของ
ชาวบ้าน และเป็นผู้ก่อตั้งบ้านหมอเมืองขึ้น
เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญา
หมอพื้นบ้านในเวียงกุมกาม ท่านได้อนุเคราะห์
บอกตำรายาแผนโบราณสรรพคุณในการ
รักษาโรคตามตำราหมอพื้นบ้านที่น่าสนใจ
ซึ่งผู้ศึกษาคิดว่าจะเป็นเกร็ดความรู้และเป็น
วิทยาทานแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีดังนี้

**❖ โรคเจ็บหัวพระอาทิตย์ (เป็น
ตอนพระอาทิตย์ขึ้น)**

ให้นำกระทงมาพับเป็นรูปสามเหลี่ยม
และใส่อาหารคาวหวาน นำกระทงมาตัด
เป็นรูปพระอาทิตย์ นำคนที่ปวดหัวมานั่งหัน
หน้าไปทางทิศตะวันออก ทำพิธีส่ง และให้คน
ที่ปวดหัวเดินเข้าบ้านโดยไม่ต้องหันหลังกลับ
มามอง วันรุ่งขึ้นก็จะหาย

พ่อหนาน จันทรแก้ว อายุ ๗๕ ปี

❖ **เรียกหนอนออกจากร่างกาย
(ความเชื่อพื้นบ้าน)**

จะมีพิธีกรรมการใช้อาคม บอกชื่อที่อยู่ของผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยนำเกลือที่บ้านมาให้หมอเมืองทำพิธีกรรม (ก่อไฟทองมנד ๗ ครั้ง และใส่เกลือลงไปไนไฟ สะบัดผ้า และเดินเข้าบ้าน) วันรุ่งขึ้นหนอนก็จะออกจากร่างกาย พิธีกรรมนี้ทำได้ทั้งคน และสัตว์

❖ **โรคลมมะเร็งคุด (ปวดหัวปวดตา)**

วิธีการรักษาจะใช้สมุนไพรพืชพื้นเมือง ได้แก่ ผักหวานบ้าน หรือลูกใต้ใบ หัวผักขำ ร้างเย็น บั๊งกี รากฝาแบ่ง มาฝนร่วมกัน นำมาผสมน้ำล้างหน้า

❖ **โรคบิดเป็นเลือด**

วิธีการรักษาจะใช้สมุนไพรพืชพื้นบ้าน ได้แก่ กระชาย ๗ แว่น ไพร ๗ แว่น หัวกระเทียม ๗ แว่น มะกรูด ๑ ลูก เอาแต่เปลือก นำมาคลุกรวมกัน ห่อใบตอง หมักไฟนำออกมาใส่ผ้าขาวบางกรองเอาน้ำให้คนไข้กิน ๑ ช้อนควา ๑ ครั้ง จะหายจากอาการเป็นโรคบิดเป็นเลือด

❖ **โรคสะอิด**

วิธีการรักษาจะนำน้ำตาลทราย ๑ ช้อนควา มาใส่น้ำ ๑ แก้ว และดื่มอาการสะอิดก็จะหาย

❖ **โรคตะคริว**

วิธีการรักษาจะนำเกลือ ๑ ช้อนควา มาใส่ในขวดแมงโขง เติมน้ำครึ่งขวดเขย่าให้เกลือละลาย ดื่มน้ำก่อนนอน อาการเป็นตะคริวก็จะหาย

❖ **โรคปวดหลัง เกี่ยวกับเส้น**

วิธีการรักษาจะใช้สมุนไพรพืชพื้นบ้าน ได้แก่ หญ้าเอ็นยืด ไพร ๑ กำมือ นำมาตำแล้วทำเป็นลูกประคบ นำมาดองในเหล้าขาว (ครึ่งขวด) ใช้ทาถอนอาบนํ้า ๑๕ นาที อาการจะทุเลาและหายปวดในที่สุด

๒.๒ โครงการส่งเสริมการอนุรักษ์ ห้วยหมอน้ำโบราณพื้นบ้าน

เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอด
ประเพณีการตั้งห้วยหมอน้ำโบราณพื้นบ้าน
ของชาวล้านนาซึ่งเป็นประเพณีอันดีงามให้คงอยู่
จึงได้มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านในชุมชน และ
สถานที่ราชการในเวียงกุมกามจัดห้วยหมอน้ำ
โบราณขึ้นบริเวณหน้าบ้านและสถานที่ราชการ
เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม
ของชาวล้านนาซึ่งแสดงถึงความมีน้ำใจและ
เอื้ออาทรแก่บุคคลรอบข้างและผู้มาเยือน

๒.๓ โครงการส่งเสริมการจัดตั้ง วงดนตรีพื้นบ้าน

ดนตรีพื้นบ้านล้านนา นับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึง วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน อันทรงคุณค่า และดึงดูดบุคคลใดได้รับฟังจะซาบซึ้งในสุนทรีรสของดนตรีพื้นบ้านของชาวล้านนาว่ามีความไพเราะจับใจเพียงใด การสร้างสรรค์เครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนาประกอบเป็นวงดนตรี สะล้อซอซึง นับเป็นการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านอันล้ำค่ามารังสรรค์เป็นบทเพลงที่ไพเราะ เครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนาสามารถจำแนกได้ดังนี้

เครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา จำแนก
ออกตามลักษณะการบรรเลงได้ ๔ ประเภท
คือ

- ❖ ประเภทเครื่องดีด ได้แก่ เปีย ซึ่ง
ซอซึง และเตนา
- ❖ ประเภทเครื่องสี ได้แก่ สะล้อ
ตอรอฮอฮัน
- ❖ ประเภทเครื่องตี ได้แก่ กลอง
ชนิดต่าง ๆ และเครื่องตีประสมวง
- ❖ ประเภทเครื่องเป่า ได้แก่ ขลุ่ย
ปี่แน

วงดนตรีสะล้อซอซึง

เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูดนตรี
พื้นบ้านล้านนาสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ร่วมกับสำนักงาน
ศึกษาธิการ อำเภอสарภัก จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ
การเล่นดนตรีพื้นบ้านแก่ผู้แทนครู และนักเรียน
โรงเรียนต่าง ๆ ในอำเภอสарภัก และอำเภอ

ใกล้เคียงจำนวน ๒๐ โรงเรียน เพื่อเพิ่ม
ประสบการณ์แก่ผู้เข้ารับการอบรมและยัง
เป็นการร่วมใจของประชาชนในพื้นที่ในการ
อนุรักษ์และส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรม
ล้านนาจัดตั้งเป็นวงดนตรีพื้นบ้านประจำ
ท้องถิ่นขึ้น ระหว่างวันที่ ๕-๗ กันยายน ๒๕๔๕

พิธีเปิดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการเล่นดนตรีพื้นบ้านล้านนา

การฝึกอบรมในการขับร้อง และเล่นเครื่องดนตรี สะล้อ ซอ ซึง ซลุ่มและเครื่องจังหวะ
ระหว่างวันที่ ๕-๖ กันยายน ๒๕๔๕

การสาธิตและอบรมการขับร้อง

การสาธิตและอบรมการเล่นสะล้อ

การสาธิตและอบรมการเล่นชิง

การสาธิตและอบรม
การเป่าขลุ่ยและเล่นเครื่องจิ้งหะ

การซ้อมรวมเครื่องดนตรี

พิธีปิดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการเล่นดนตรีพื้นบ้านล้านนา

๒.๔ โครงการส่งเสริมการจัด กิจกรรมงานประเพณีตามฤดูกาล

ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา
พื้นบ้านอันดีงามและงดงามของชาวล้านนา
ได้สืบทอดกันมาช้านานนับเนื่องมาแต่
บรรพบุรุษ ในปัจจุบันนี้กระแสการอนุรักษ์
ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน
ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับชาติ
และชาวบ้านในพื้นที่เห็นเด่นชัด คือ
การอนุรักษ์ประเพณีล้านนา โดยภายใน
ชุมชนเวียงกุมกามได้มีการจัดกิจกรรม
ส่งเสริมประเพณีขึ้นภายในวัดซึ่งเป็น
ศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน อันได้แก่

❖ “ประเพณีใส่ขันแก้วทั้ง ๓”

ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ประกอบกันเฉพาะชาว
ล้านนาเท่านั้น โดยประชาชนที่เข้ามาทำบุญ
จะนำดอกไม้ธูปเทียนมาถวายพระโดยนำไปไว้
ในขันแก้ว (ประกอบด้วยพระพุทธรูป พระธรรม
พระสงฆ์) จะมีขันทาน (ถวายทาน) และมีขัน

สมาทานศีล เรียงลำดับ
อยู่ พระสงฆ์จะประกอบ
พิธีถวายศีล ประชาชน
จะนำขันสมาทานศีล
ไปประเคนพระสงฆ์เพื่อ
รับศีล พระสงฆ์จะให้ศีล
และประชาชนที่ไปทำบุญ
จะร่วมกันรับศีล

❖ ประเพณีทานก๋วยสลาก เป็น
ประเพณีของชาวเหนือที่สืบเนื่องมาช้านาน
เป็นพิธีที่ทำบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับ และทำบุญ
เสริม ทานก๋วยสลากจะเริ่มในราวเดือน ๑๒

๒.๕ โครงการส่งเสริมการแต่งกาย พื้นเมือง

หน่วยงานราชการภายในอำเภอ
ท่าวังตาล ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริม
การแต่งกายพื้นเมืองเพื่อเป็นการอนุรักษ์
ประเพณีอันดีงามของชาวล้านนา เมื่อมีการ
จัดกิจกรรมจะมีการแจกเสื้อพื้นเมืองใส่ในวัน

ร่วมทำกิจกรรม ดังเช่น การจัดกิจกรรม
โครงการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์
เวียงกุมกาม โครงการอบรมการมีส่วนร่วม
และสร้างความเข้มแข็งในชุมชนให้กับ
หน่วยราชการภายในพื้นที่ ภาคเอกชน และ
ประชาชนในเวียงกุมกาม โครงการส่งเสริม
การเล่นดนตรีพื้นเมืองล้านนา เป็นต้น

๓. การขุดแต่งโบราณสถานภายใน เวียงกุมกาม เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริม การท่องเที่ยว

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๕ กรมศิลปากรได้รับงบประมาณในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาทางด้านศิลป-วัฒนธรรมของเวียงกุมกาม คือการขุดแต่งโบราณสถานแห่งใหม่ และการบูรณะโบราณสถานเดิมภายในเวียงกุมกาม เพื่อจะได้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติความเป็นมาของชาวเวียงกุมกามได้ถูกต้องชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์โบราณสถานทางพุทธศาสนาให้เป็นมรดกของชาติและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่สืบไป การดำเนินการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานในเวียงกุมกามมีดังต่อไปนี้

๑. วัดกู่ป่าด้อม
๒. วัดกู่กมที่ปราง
๓. วัดกู่โบราณสถานใกล้วัด

พระเจ้าองค์ดำและวัดพญามังราย

๔. โบราณสถานใกล้วัดกู่กม-
ที่ปราง

๕. โบราณสถานใกล้วัดกู่กม
(ร้าง)

๖. โบราณสถานวัดบ่อน้ำทิพย์

๗. โบราณสถานวัดพระอุด

๘. โบราณสถานวัดกู่ขาว

๙. โบราณสถานวัดพันเลา

๓.๑ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับ
ภาคเอกชน และคนในชุมชนเวียงกุมกาม
จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ภายในเวียงกุมกาม

๓.๑.๑ โครงการจัดทัวร์เวียงกุมกาม
ให้แก่สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว

ศูนย์บริการการท่องเที่ยวจังหวัด
เชียงใหม่ได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล
ท่าวังตาล จัดกิจกรรมทัวร์นำชมเวียงกุมกาม

ให้แก่สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของแหล่งประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม และเป็นการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญภายในเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

๓.๑.๒ โครงการขี่จักรยานท่องเที่ยว เวียงกุมกาม

เทศบาลเมืองเชียงใหม่ กับชมรมจักรยานวันอาทิตย์เชียงใหม่ และชมรมจักรยานสารภีได้ร่วมกันจัดกิจกรรมวันรณรงค์การใช้จักรยาน (Car Freeday) เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๔๕ ซึ่งมีผู้นำจักรยานเข้าร่วมงานประมาณ ๑๕๐ คัน โดยในงานได้มีกลุ่มแม่บ้านในตำบลท่าวังตาลให้การต้อนรับ แจกน้ำดื่มแก่ผู้เข้าร่วมงานที่วัดช้างค้ำ (กานโถม) ซึ่งเป็นจุดนัดพบภายในงานจะมีมีคฤหบดีนำชมเริ่มต้นจากวัดช้างค้ำ และบริเวณโดยรอบพื้นที่เวียงกุมกาม โดยใช้จักรยานแยกเป็นกลุ่ม ๆ

***ขณะนี้ภายในเวียงกุมกามยังไม่มีเส้นทางจักรยานโดยเฉพาะ กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการเสนอโครงการวางผังเส้นทางจักรยานบนถนนเส้นเชียงใหม่-ลำพูน มายังเวียงกุมกาม โดยมี ส.ส. เยาวภา วงศ์สวัสดิ์ (ชินวัตร) เป็นผู้ให้การสนับสนุนโครงการ

๓.๒ ความร่วมมือในการพัฒนา เวียงกุมกามของภาครัฐ ภาคเอกชน และ คนในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความร่วมมือในการพัฒนาเวียง
กุมกามจะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องอาศัยความร่วมมือ
จากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน
หรือแม้แต่คนในชุมชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ
แนวคิดของโคเฮน และอัฟโฟฟ (Cohen &
Uphoff, 1977) กล่าวไว้ว่าปัจจัยที่เป็นบริบท
ที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมใน
กิจกรรมการพัฒนาชุมชนเกิดจาก ๔ ฝ่าย คือ
ประชาชนในชุมชนเอง ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่
ของรัฐ และบุคคลภายนอกชุมชน จากการ
ศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ในการร่วมมือกัน
ระหว่างคนในชุมชนเวียงกุมกาม ภาครัฐ
ภาคเอกชน และบุคคลภายนอกมีการพัฒนา
ไปในระดับหนึ่งแต่ยังไม่สมบูรณ์แบบ
อาจเนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ขาดแคลนในด้านงบประมาณ
ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีงบประมาณในการ
พัฒนาโบราณสถานภายในเวียงกุมกาม
เพื่อให้เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของ
ล้านนาแล้วก็ตาม แต่จากการศึกษาพบว่า
งบประมาณดังกล่าว สามารถนำมาพัฒนาเวียง
กุมกามได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากเวียงกุมกาม
นับเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองและ
มีการแผ่ขยายอำนาจไปอย่างกว้างขวาง แต่
ล่มสลายไปด้วยภัยธรรมชาติและถูกบดบัง
ไปด้วยกาลเวลา ดังนั้นการพัฒนาชุดแต่ง
หรือบูรณะให้เป็นแหล่งอารยธรรมที่สมบูรณ์
ต้องมีทีมงานที่ชำนาญการ ต้องใช้เวลา และ

งบประมาณจำนวนมาก ซึ่งภาครัฐและ
ภาคเอกชนควรหันมาร่วมมือกันในการ
อนุรักษ์แหล่งอารยธรรมแห่งนี้ให้เป็น
มรดกอันทรงคุณค่าของชาติสืบไป

๓.๒.๒ ศักยภาพในการประสาน
ความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชนเวียง
กุมกาม ภาครัฐ ภาคเอกชนยังอยู่ในระดับหนึ่ง
ถึงแม้ว่าภาครัฐได้ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกาม โดยการ
จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการ
อบรมให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนใน
ชุมชนเกิดความคิดในการอนุรักษ์ หวงแหน
รักถิ่นที่อยู่และโบราณสถานภายในชุมชน
ของตน การสร้างอาชีพเพื่อสร้างความเข้มแข็ง
ภายในชุมชน ฯลฯ แต่คนในชุมชนที่จะ
เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังยังเป็นส่วนน้อย
อาจเนื่องมาจากสังคมในเวียงกุมกามปัจจุบัน
มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมืองมากขึ้น
ประชาชนในชุมชนเวียงกุมกามในปัจจุบันมิใช่
ประชาชนในชุมชนดั้งเดิมแต่เป็นผู้ที่ย้าย
ถิ่นฐานเข้ามาตั้งบ้านจากถิ่นอื่น รูปแบบ
ในการดำเนินชีวิตต้องเร่งรีบจึงทำให้ความ
สนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
และพัฒนาเวียงกุมกามมีเพียงบางกลุ่มคน
เท่านั้น

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการอนุรักษ์
และพัฒนาเวียงกุมกามให้กลายเป็นชุมชน
ที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไปทุกฝ่ายจะต้อง
ร่วมมือกันอย่างจริงจัง ดังข้อคิดเห็นของผู้ที่มี
ส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกามดังต่อไปนี้

ឆ្លើតតែង
បងផ្ទូងអ្នកស្រីស្រីរួម
ក្នុងការវិវត្តនាវិញកុមារ

ส.ส. เยาวภา วงศ์สวัสดิ์

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ ๒
จังหวัดเชียงใหม่

“ในภาพรวมจังหวัดเชียงใหม่สมควรที่จะได้รับการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เพราะที่ผ่านมาเชียงใหม่ถูกปล่อยปละละเลยในหลายด้าน ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยว เป็นต้น มันดูเหมือนยังไร้ทิศทาง ดิฉันรู้สึกอย่างนั้น เพราะฉะนั้น พอมีโอกาสเราก็เริ่มทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น งานถนนคนเดิน ซึ่งประสบความสำเร็จด้วยดี และในตอนนี้ก็เข้าไปทำเรื่องของเวียงกุมกามที่อยู่ในอำเภอสарภี ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๗-๘ กิโลเมตร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่...”

“เวียงกุมกามเป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองของล้านนาในอดีต วิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมของเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นจึงถือได้ว่า เป็นเมืองที่บรรพบุรุษของเมืองเชียงใหม่ เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของล้านนา รู้สึกประทับใจและตั้งใจเสมอว่าสักวันหนึ่งคงได้ทำอะไรสักอย่างตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินเกิด เมื่อมีโอกาสทั้งโดยภาระหน้าที่ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ ๒ อำเภอมือง และได้รับทราบปณิธานอันแน่วแน่จากพี่ชาย คือ ฯพณฯ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่ต้องการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินโดยเฉพาะถิ่นกำเนิด เมื่อได้ลงพื้นที่ได้เห็นโบราณสถานก็มุ่งมั่นในการจะพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ โดยประสานงานงบประมาณ

ในการพัฒนาเวียงกุมกามประมาณ ๓๗ ล้านบาท
ในการดำเนินการเบื้องต้น แต่นั่นมิใช่ความสำคัญเท่าใดนัก
จริง ๆ แล้วต้องการอยากเห็นวิถีชีวิตแบบคนเมือง
ลูกหลานได้สัมผัสประเพณี วัฒนธรรมความงามของ
คนเมือง รู้จักแหล่งอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ของ
เวียงกุมกาม และเผยแพร่ความดีงามเหล่านี้ให้แก่ชาวไทย
และชาวต่างประเทศได้รับทราบถึงคุณค่าดังกล่าว มาถึง
วันนี้รู้สึกดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพลิก
ประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกาม ซึ่งในสภาพปัจจุบัน
คงต้องผสมผสานเข้ากับการพัฒนาประเทศ การนำ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปต่อยอด เพื่อให้โครงสร้างเศรษฐกิจ
ชุมชนเข้มแข็ง ฟังตนเองได้ก่อเกิดประโยชน์ต่อพี่น้อง
ประชาชน และรักษามรดกของล้านนาให้ยั่งยืน
ความร่วมมือของทุกองค์กรของสังคมโดยเฉพาะพระสงฆ์
ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดรวมในความศรัทธา และต้อง
ได้รับความร่วมมือจากพี่น้องประชาชนในการอนุรักษ์
และพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป”

** หนังสือพิมพ์ SKY TRAIN classified (กรุงเทพฯธุรกิจ) ฉบับประจำวันที่ ๑๖-๒๒ กันยายน ๒๕๕๕
หน้า ๑

*** เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการ การอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน : เวียงกุมกามมรดกล้านนา
วันเสาร์ที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุมโรงเรียนสารภีวิทยาคม ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี
จังหวัดเชียงใหม่

นายเกษดาภรณ์ เสียมภักดี

นายอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งปลัดจังหวัดลำพูน

“การที่ภาครัฐ ภาคเอกชนและคนในชุมชนร่วมมือกันพัฒนาเวียงกุมกามเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเป็นการดำเนินการที่ดี เนื่องจากแต่ละองค์กรมีความถนัดความสามารถ และความชำนาญงานที่แตกต่างกัน เมื่อมาร่วมมือดำเนินการร่วมกัน น่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จและการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังเช่นที่มีการดำเนินงานในปัจจุบัน ซึ่งหลาย ๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกาม อาทิเช่น

๑. สำนักโบราณคดีฯ ดำเนินการในส่วนของบูรณะโบราณสถานปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณเวียงกุมกามให้สวยงาม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจเมื่อได้มาเที่ยวชมโบราณสถานเวียงกุมกาม

๒. ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๑ ได้เข้ามาดำเนินการฝึกอาชีพให้แก่ราษฎรในพื้นที่ ตำบลท่าวังตาล เพื่อความพร้อมในการส่งเสริมและเกื้อหนุนการดำเนินการกิจการด้านการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม

๓. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขตที่ ๑ ดำเนินการประชาสัมพันธ์วางแผนการดำเนินการชักจูงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้มาเที่ยวชมโบราณสถานเวียงกุมกาม

๔. อำเภอสารภี ร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการอำเภอสารภี และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล จัดกิจกรรมฝึกอบรม ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในพื้นที่อำเภอสารภี ผู้ประกอบการร้านค้า บริษัทเอกชน ข้าราชการพลเรือนและข้าราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อ

ปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เวียงกุมกามเกิดความรักความหวงแหนโบราณสถานที่มีค่าในพื้นที่ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่เวียงกุมกามได้ถูกต้อง

๕. สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มอาชีพในพื้นที่เพื่อเสริมความพร้อมให้ชุมชนเข้มแข็งมีความชำนาญด้านฝีมือ เช่น การอบรมความรู้ด้านช่างการฝีมือ เพื่อพัฒนาไปสู่ผลิตภัณฑ์สินค้าของที่ระลึกต่าง ๆ ที่จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อนำความรู้ไปแนะนำและถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมเวียงกุมกาม

๖. จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอสารภี องค์การบริหารส่วนตำบล และราษฎรตำบลท่าวังตาล ร่วมกับบริษัท JSL จำกัด ร่วมกันดำเนินการจัดงาน แสง สี เสียง โครงการ **“เปิดประตูเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ”** อย่างเป็นทางการ ณ วัดอิกกัง หมู่ ๑๑ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในระหว่างวันที่ ๑๗-๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ เพื่อประชาสัมพันธ์เวียงกุมกามให้เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของโบราณสถาน

แนวการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งอารยธรรมที่ยั่งยืน ควรมีการดำเนินการดังนี้

๑. ควรจัดทำแนวเขตของโบราณสถานแต่ละแห่งให้ชัดเจน และดำเนินการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณเวียงกุมกามทุกจุดให้เกิดความสวยงามร่มรื่น เช่น การจัดสวนหย่อมให้สวยงามและปลูกต้นไม้โดยรอบโบราณสถาน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมโบราณสถานก่อให้เกิดความประทับใจในบรรยากาศ

ที่ร่มรื่นเย็นสบาย สวยงาม และมีการบริหารจัดการน้ำเสีย
ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลที่ถูกต้องลักษณะ

๒. จัดศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อดึงดูด
นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม โดยหาจุดเด่นของ
ผลิตภัณฑ์ที่สามารถสาธิต และจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว
ได้ชม และเลือกซื้อ เพื่อเกิดความประทับใจในการ
เข้าเยี่ยมชม

๓. อำนาจความสะดวกด้านการคมนาคม โดย
จัดให้มีรถบริการนักท่องเที่ยวชมโบราณสถานพร้อมทั้ง
มีมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง

๔. การดำเนินการประชาสัมพันธ์เวียงกุมกาม
ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๕. ควรมีฝ่ายขายเพื่อดำเนินการด้านการตลาด
เพื่อชักจูงและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม
โบราณสถานเวียงกุมกาม

๖. จัดให้มีการตรวจตราและดูแลความปลอดภัย
แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าชมโบราณสถานเวียงกุมกาม

๗. หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มี
โบราณสถานตั้งอยู่ต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ใน
การพัฒนาและอนุรักษ์เวียงกุมกาม ทั้งนี้จะต้องสร้าง
จิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงความสำคัญ
ของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่านี้ และร่วมมือกัน
อนุรักษ์และพัฒนา

๘. ควรตั้งหน่วยงานหรือองค์กรหลักเป็น
ศูนย์กลางในการพัฒนาเวียงกุมกาม ทำหน้าที่ประสานงาน
กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๙. การดำเนินการตามข้อ ๑-๘ ควรดำเนินการ
อย่างต่อเนื่อง”

นายปรีชา คุฎกาณจนพันธ์ ศึกษาธิการอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

“นับเป็นสิ่งที่ดีมากที่ทางภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนจะร่วมมือกันในการพัฒนาเวียงกุมกามให้ ยั่งยืน เพราะเวียงกุมกามมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ถ้าไม่มีเวียงกุมกามก็จะมีไม่มีเมืองเชียงใหม่ ถ้าทุกฝ่าย ร่วมมือกันพัฒนาเวียงกุมกาม เวียงกุมกามจะเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวที่ดีที่สุดของเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากมี ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีโบราณสถานโบราณวัตถุที่ ล้ำค่าและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากมาย ประการ สำคัญคือ จะสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคงให้อำเภอสารภีและ จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

สำหรับแนวทางในการพัฒนาเวียงกุมกามที่ยั่งยืนคือ

๑. จัดสร้างจุดศูนย์รวมของนักท่องเที่ยว เพราะโบราณสถานของเวียงกุมกามกระจายอยู่ทั่วไป
๒. มียานพาหนะนำเที่ยวชมโบราณสถาน
๓. มีมัคคุเทศก์นำเที่ยวและเล่าเรื่อง ประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีเพื่อให้ผู้มาชมโบราณสถาน ได้รับทราบความรู้และข้อมูลที่ถูกต้อง
๔. จัดกิจกรรมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการ พัฒนาเวียงกุมกาม
๕. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ควรจัด งบประมาณสนับสนุน
๖. จัดสร้างอาชีพให้ประชาชนที่อยู่รอบ บริเวณเวียงกุมกาม
๗. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรัก ห่วงแหน เวียงกุมกามและช่วยกันอนุรักษ์
๘. ขึ้นทะเบียนเป็นเมืองประวัติศาสตร์”

นายรัชต์ ลุ่มจันทร์

พัฒนาการอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับความร่วมมือในการพัฒนาเวียงกุมกามของภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนนั้นมีการประสานความร่วมมือกันดี ภาครัฐไม่ว่าจะเป็นศึกษาธิการอำเภอ พัฒนาชุมชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอำเภอสารภี กรมพัฒนาอุตสาหกรรมอำเภอ ฯลฯ หรือภาคเอกชน บริษัท ร้านค้าต่าง ๆ และผู้นำส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ให้ความร่วมมือกันในการเข้าร่วมสัมมนาระดมความคิด และอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อพัฒนาเวียงกุมกาม

การที่จะพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ นั้น สิ่งสำคัญคือการเห็นคุณค่าความสวยงามของโบราณสถาน คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความคงอยู่ของประชาชนในพื้นที่สามารถอยู่ร่วมกันได้กับโบราณสถานอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี บนพื้นฐานสิ่งแวดล้อมที่ดี เห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในการเป็นเมืองประวัติศาสตร์ทางอารยธรรมของอาณาจักรล้านนา

การที่จะพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่ง
อารยธรรมที่ยั่งยืนได้จะต้องพัฒนาในเรื่องดังต่อไปนี้

๑. พัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และ
ชุมชน ให้อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานการพัฒนาแบบอนุรักษ์
และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความเป็นธรรมชาติ และ
ความเป็นล้านนา

๒. ชุมชนในบริเวณเมืองเก่า มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
เมืองประวัติศาสตร์มีคุณค่าและได้รับการปกป้อง
จากชุมชนและนักท่องเที่ยว

๓. สร้างจิตสำนึก และเห็นคุณค่ามีความ
ภาคภูมิใจในความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ล้านนาของ
เวียงกุมกาม”

นายเกษม จันท์แก้ว

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนอำเภอท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

“สำหรับการประสานความร่วมมือในการพัฒนา
เวียงกุมกามของภาครัฐกับประชาชนในชุมชนมีการร่วมมือ
อยู่ในเกณฑ์ดี แต่สำหรับภาคเอกชนยังเข้ามามี
ส่วนร่วมน้อย แต่ในอนาคตเรามีโครงการให้เอกชน
เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ขอกล่าวถึงในส่วนของภาครัฐ
ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญในการพัฒนาเวียงกุมกาม ได้แก่
คุณเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ซึ่งเป็น ส.ส. เขต ๒ จังหวัดเชียงใหม่
ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการเสนอโครงการของงบประมาณ
จำนวน ๓๗ ล้านบาท มาพัฒนาเวียงกุมกามทั้งในด้าน
การบูรณะโบราณสถาน และการส่งเสริมงานด้าน
ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชน
ทำให้ชุมชนในเวียงกุมกามเกิดการเปลี่ยนแปลง ประชาชน
มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้ความรู้เรื่องเวียงกุมกาม
แก่เยาวชน เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะมีหน่วยงานราชการอื่น
ที่เข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นศึกษาธิการอำเภอสารภ
พัฒนาชุมชน กรมพัฒนาอุตสาหกรรม อบต. ฯลฯ

การที่จะให้เวียงกุมกามเป็นแหล่งประวัติศาสตร์
แหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประชาชนในชุมชนต้องเข้ามามี
ส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกามมากขึ้น หน่วยงานต่าง ๆ
ควรเข้ามาพัฒนาเวียงกุมกามในด้านภูมิทัศน์ การให้

ความรู้ในด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การท่องเที่ยว
ควรมาให้ความรู้ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ และ
ที่สำคัญรัฐควรให้ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ
จัดทำแผนหรือเสนอโครงการในการพัฒนาเวียงกุมกาม

สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๕๖ นี้ สภาองค์การบริหารส่วนอำเภอท่าวังตาล ได้วางโครงการพัฒนา
เวียงกุมกาม โดยมองภาพรวมจะพัฒนาเวียงกุมกามทั่ว
อำเภอสารภี โดยมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมด้าน ๑ ผลิตภัณฑ์
๑ ตำบล ตามนโยบายของนายกรัฐมนตรี และสำหรับ
อำเภอท่าวังตาลนั้น มีโครงการขยายการสร้าง
พิพิธภัณฑ์เวียงกุมกาม พัฒนางานด้านสาธารณูปโภค
อบรมการให้ความรู้แก่ประชาชน อบต. บริษัท ร้านค้า
เกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และ
การให้บริการ”

นางวิมลรัก ตนชื้อ

กำนันตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

“ความร่วมมือในการพัฒนาเวียงกุมกามของ
ภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนในการพัฒนา
เวียงกุมกามให้เป็นแหล่งอารยธรรมที่ยั่งยืน
พบว่ามีร่วมกันดีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชน
โดยภาครัฐได้ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ
พัฒนาเวียงกุมกาม บุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยในการ
เสนอโครงการเพื่อของบประมาณ คือ ส.ส. เยาวภา
วงศ์สวัสดิ์ (ชินวัตร) ส.ส. เขต ๒ จังหวัดเชียงใหม่ และ
ยังเป็นบุคคลที่สนับสนุน ติดตามความก้าวหน้าโครงการ
และกิจกรรมต่าง ๆ ที่พัฒนาเวียงกุมกาม นอกจากนั้น
ยังมีส่วนราชการอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นอำเภอสารภี ศึกษาธิการ
อำเภอสารภี อบต. ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๑ ฯลฯ
ต่างให้ความร่วมมือประสานงานในการพัฒนาเวียง
กุมกาม สำหรับภาคเอกชน บริษัท ร้านค้า ก็ให้ความ
สนับสนุนในระดับหนึ่ง คาดว่าในอนาคตคงจะเข้ามา
มีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนประชาชนในชุมชนก็ให้ความร่วมมือ
เวลาราชการจัดอบรมให้ความรู้ ในด้านการอนุรักษ์
โบราณสถาน ฝึกอาชีพ อบรมสร้างความเข้มแข็ง
และมีส่วนร่วมในชุมชนให้ความร่วมมือดี ถ้าทุกฝ่าย

มีการประสานความร่วมมือกันยิ่งขึ้นทำให้การพัฒนา
เวียงกุมกามเป็นแหล่งโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่

แนวทางการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่ง
อารยธรรมที่ยั่งยืนได้นั้นต้องปฏิบัติดังนี้

๑. สร้างความเข้มแข็งในชุมชน และให้ชุมชน
รักหวงแหนในโบราณสถานของตน โดยมีส่วนร่วมใน
การอนุรักษ์ปรับปรุงโบราณสถานของตน

๒. ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน
ต้องร่วมมือกันในการให้บริการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจัดมัคคุเทศก์นำชม

๓. ปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภคภายใน
เวียงกุมกาม

๔. ทุกฝ่ายร่วมมือกันพัฒนาภูมิทัศน์เวียง
กุมกาม

๕. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เวียงกุมกามให้เป็นที่
รู้จักกันมากขึ้น”

พระอธิการวีระเดช สันติกาโร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ จังหวัดเชียงใหม่

“เวียงกุมกามจะพัฒนาให้ยั่งยืนได้ต้องอาศัยหลายฝ่ายช่วยกันจัดระบบระเบียบวางแผน คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมก็ต้องเสียสละมีความเข้าใจถึงจะพัฒนาแบบยั่งยืน เวียงกุมกามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้งบประมาณของภาครัฐที่จะบูรณะวัดเก่าและถนนเข้าโบราณสถาน คนในชุมชนต้องรวมกลุ่มกัน เพื่อจะได้ร่วมมือกับภาคเอกชนต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาดูโบราณสถาน คนในชุมชนต้องจัดกฎระเบียบกติกาให้นักท่องเที่ยวมาได้ปฏิบัติตาม การที่ภาครัฐจัดงบประมาณมาให้ ถ้าคนในชุมชนไม่รวมตัวกันการพัฒนาก็ลำบาก การพัฒนาต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวความคิด ความต้องการของชุมชน รับทราบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงจะสำเร็จได้ เราต้องฟื้นฟู ศาสนา ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม ของดี ๆ ในชุมชน สิ่งที่ดีงามในอดีตที่เคยอยู่จรรโลงสังคม ควรนำกลับมาสอนเด็กและเยาวชน เวียงกุมกามเป็นแหล่งอารยธรรมที่ถือกำเนิดมาหลายร้อยปีต้องฟื้นฟูความเป็นมาของชุมชนขึ้นมา ประเพณีต่าง ๆ ที่ดีงามต้องนำกลับเผยแพร่ เช่น โครงการอยู่สอนหลานทำห่อขนม ทำถ้วยดอกไม้อักขัวจักสาน ตำข้าว ตอกน้ำมัน สอนเล่นดนตรีพื้นเมือง ฟ้อนดาบ การทำโคมตุง เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นประเพณีที่ดี

ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น โครงการอบรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา
ของผู้สูงอายุในชุมชนแก่นักเรียนโรงเรียนมงฟอร์ต
เยาวชนในหมู่บ้านและต่างถิ่นที่มาเที่ยวเวียงกุมกาม
ซึ่งนอกจากจะได้รับความรู้แล้วยังได้รับทราบถึงวิถีชีวิต
ความเป็นมาของคนในชุมชนเวียงกุมกาม ปัจจุบันชุมชน
เวียงกุมกามกำลังดำเนินการจัดทำโครงการบ้านหม้อเมือง
บ้านวัฒนธรรม บ้านการแสดง ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
ที่มาชมโบราณสถาน การอบรมให้ความรู้ด้านการ
บริหารจัดการแหล่งโบราณสถานและการปลูกจิตสำนึก
แก่เยาวชน คนในชุมชนให้รักและหวงแหนแหล่ง
อารยธรรมแห่งนี้ให้คงอยู่สืบไป”

นายไกรสิน อุ๋นใจจินต์ นักโบราณคดี กรมศิลปากร จังหวัดเชียงใหม่

“ผมขอเน้นด้านการอนุรักษ์มากกว่า แต่ก็ไม่ปฏิเสธการพัฒนา หากแต่ควรเพิ่มความระมัดระวังหรือวางทิศทางให้ถูกต้องเหมาะสม คือ ควรจะแบ่งการพัฒนาเวียงกุมกามออกเป็น ๒ ส่วนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ส่วนแรก คือ ด้านหลักฐานความเป็นมาบ้านเมืองโดยเฉพาะของรัฐล้านนา ส่วนที่สองด้านการวางระบบงานการท่องเที่ยวในเวียงกุมกาม ความร่วมมือกันของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นประชาชนในเวียงกุมกาม ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่แล้ว แต่การปฏิบัติจริงทำได้มาน้อยเพียงใด เพราะที่ผ่านมาภาครัฐเป็นฝ่ายคิดเองทำเองมาโดยตลอด การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชนยังน้อย และคนในชุมชนเองส่วนใหญ่ยังมิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกามอย่างเด่นชัดนัก

เวียงกุมกามมีประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง คงไม่สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานแห่งอื่นได้ เนื่องจากแนวการพัฒนาก็ต้องเหมาะสมกับแต่ละแห่ง เพราะเหตุว่ามีปัจจัยแวดล้อมต่างกัน โดยเฉพาะเวียงกุมกามมีปัญหาหรือมีปัจจัยการพัฒนาอยู่ที่แหล่งที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น ดังนั้น

การพัฒนาควรที่จะทำความเข้าใจ ให้ความรู้กับคนในชุมชน
เป็นประการแรก การจัดระบบภูมิทัศน์แวดล้อมในชุมชนที่
เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาโบราณสถานและการเที่ยวชม
ของนักท่องเที่ยว นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
โดยหลักการนั้นดีมาก แต่ควรหาวิธีการมาปรับใช้ให้
เหมาะสมกับชุมชนและโบราณสถาน โดยเฉพาะโบราณ
สถานที่มีข้อเด่นอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว ควรมีการศึกษา
ค้นคว้าทางวิชาการให้กว้างขวางมากขึ้น ด้านชุมชนก็
ควรให้พื้นฐานความรู้ และการปรับตัวให้เข้ากับโบราณ
สถานของเมืองประวัติศาสตร์ รวมถึงด้านอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวที่จะตามมา”

นางสุพัส ไชยอาราม

ภรรยานายไพฑูรย์ ไชยอาราม ผู้ใหญ่บ้าน
ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

“ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ
คนในชุมชนในการพัฒนาเวียงกุมกามดีมาก ทำให้ชีวิต
ความเป็นอยู่ในภายในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

❖ การมีส่วนร่วมรวมตัวภายในชุมชนในอดีต
เวลามีประเพณีไปทำบุญก็จะมาพบกันซักครั้ง
แต่พอมีเวียงกุมกามก็มีการพบปะกันมากขึ้น ชาวบ้าน
ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมพัฒนาเวียงกุมกาม
ไม่ว่าจะมีกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพพัฒนาฝีมือในการ
จัดทำของที่ระลึก กิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งและ
มีส่วนร่วมในชุมชน

❖ ภาครัฐโดยการนำของ ส.ส. เยาวภา วงศ์สวัสดิ์
(ชินวัตร) และส่วนราชการภายในอำเภอสารภีต่างให้
ความร่วมมือในด้านการจัดงบประมาณมาพัฒนา
เวียงกุมกาม และติดตามผลการดำเนินงานโครงการ
กิจกรรมพัฒนาเวียงกุมกามอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

สำหรับแนวทางการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็น
แหล่งอารยธรรมที่ยั่งยืนได้นั้นต้องช่วยกันส่งเสริมความ
เข้มแข็งและมีส่วนร่วมในชุมชน ให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วน
ในการอนุรักษ์ดูแลโบราณสถานภายในชุมชนของตน
และราชการควรส่งเสริมด้านงบประมาณและบุคลากร
ในการพัฒนาอาชีพให้แก่ชาวบ้านในชุมชนอย่างจริงจัง”

คุณอรพิน อุ้นเรือน

ตัวแทนกลุ่มอาชีพตำบลท่าวังตาล

จังหวัดเชียงใหม่

“ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ
คนในชุมชนเวียงกุมกาม ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันดีมาก
ที่เห็นเด่นชัดคือ การอบรมพัฒนาอาชีพของชาวบ้านใน
ชุมชน เช่น การจัดทำของที่ระลึกต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์
จากกระดาษสา เศษผ้า กะลามะพร้าว การประดิษฐ์ตุ๊กตา
แกะสลักไม้ เครื่องจักสาน เป็นต้น ซึ่งมีการจัดการอบรม
อยู่ที่ศูนย์วัดช้างค้ำ วัดเจดีย์เหลี่ยม และที่ทำการ
กำนันท่าวังตาล นอกจากนั้นราชการได้เข้ามาอบรม
ความรู้ด้านสร้างความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในชุมชน
ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการที่จะพัฒนาเวียง
กุมกามให้เป็นแหล่งอารยธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในประเทศไทย
ได้มีสถานที่ดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วที่จังหวัดอยุธยาและสุโขทัย
สำหรับแนวทางการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่ง
อารยธรรมที่ยั่งยืนสืบต่อไปได้นั้นต้องขึ้นอยู่กับการมี
ส่วนร่วมในชุมชนการร่วมมือกันในการบริหารจัดการ
โบราณสถานที่ถูกต้องเหมาะสม”

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการการอนุรักษ์
และการพัฒนาที่ยั่งยืน : เวียงกุมกามมรดกล้านนา วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.
ศิลปากร, กรม. (สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ เชียงใหม่) นำชม
โบราณสถานเวียงกุมกาม : ราชธานีแรกเริ่มของล้านนา พ.ศ. ๒๕๕๕.
ศึกษาธิการอำเภอสาร์ภี, สำนักงาน. เอกสารเผยแพร่ความรู้โบราณสถานเวียงกุมกาม.
สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙
เอกสารประกอบการสัมมนา. โครงการการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน : เวียงกุมกาม
มรดกล้านนา.

ที่ปรึกษา

นายเกียรติศักดิ์ อิชยานันท์

นางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์

นายปรีชา กันธิยะ

นายสุชาติ ไชยมะโน

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่

รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ประธานสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

คณะผู้จัดทำ

นายปรีชา กันธิยะ

นายปรารพ เหล่าวานิช

นางพิมพ์วิวี วัฒนวรานุกร

นางปณิตดา น้อยฉายา

นายประทีป พูลลาภ

นางสาวชรีดา สังข์ทอง

นางสาวฐิติมา สุกมัท

นางสาววิลาสิณี เทพสุนทร

รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักส่งเสริม

และเผยแพร่วัฒนธรรม

นักวิชาการวัฒนธรรม ๗

เจ้าพนักงานธุรการ ๕

บุคคลากร ๕

เจ้าพนักงานธุรการ ๕

นักวิชาการวัฒนธรรม ๔

นักวิชาการคอมพิวเตอร์ ๔

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๓๑๓/๑ ถนนเพชรเกษม แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐ โทร. ๐-๒๔๖๖-๖๐๕๒, ๐-๒๔๖๖-๖๐๕๓ นายณัฐ บิณวินวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๕

ขอขอบคุณ

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่ กรมศิลปากร
ศูนย์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ศึกษาธิการ อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่
โรงเรียนสารภีวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

บุคคลที่ให้ความสนับสนุนด้านข้อมูลและภาพประกอบในการจัดทำหนังสือ

ส.ส. เยาวภา วงศ์สวัสดิ์
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เขตเลือกตั้งที่ ๒ จังหวัดเชียงใหม่

พระอธิการวิระเดช สันติกาโร
เจ้าอาวาสวัดกานโถม (ช้างค้ำ)
จังหวัดเชียงใหม่

นายเกษมดากรณ์ เสียมภักดี
นายอำเภอสарภัก
จังหวัดเชียงใหม่

นายไกรสิน อุ่นใจจินต์
นักโบราณคดี กรมศิลปากร
จังหวัดเชียงใหม่

นายปรีชา ศุภกาญจนพันธ์
ศึกษาธิการอำเภอสарภัก
จังหวัดเชียงใหม่

นางกรรณิการ์ พงกษาสลธิ์
นักวิชาการศึกษา
สำนักงานศึกษาธิการ
อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่

นายรัชต์ ลุ่มจันทร์
พัฒนาการอำเภอสарภัก
จังหวัดเชียงใหม่

พ่อหนาน จันทรแก้ว
ผู้นำบ้านหมอเมือง ชุมชนเวียงกุมกาม
จังหวัดเชียงใหม่

นายเกษม จันทรแก้ว
ประธานสภาองค์การบริหารส่วน
อำเภอสารภัก
จังหวัดเชียงใหม่

นางสุพัส ไชยอาราม
ภรรยานายไพฑูรย์ ไชยอาราม
ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

นางวิมลรัก ตนชื้อ
กำนันตำบลท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

คุณอรพิน อุ่นเรือน
ตัวแทนกลุ่มอาชีพตำบลท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

ขอขอบคุณ

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่ กรมศิลปากร
ศูนย์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ศึกษาธิการ อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่
โรงเรียนสารวิทย์วิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

บุคคลที่ให้ความสนับสนุนด้านข้อมูลและภาพประกอบในการจัดทำหนังสือ

ส.ส. เยาวภา วงศ์สวัสดิ์
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เขตเลือกตั้งที่ ๒ จังหวัดเชียงใหม่

พระอธิการวิระเดช สันติกาโร
เจ้าอาวาสวัดกานโถม (ช้างค้ำ)
จังหวัดเชียงใหม่

นายเกษมดากรณ์ เสียมรักดี
นายอำเภอสарภัก
จังหวัดเชียงใหม่

นายไกรสิน อุ่นใจจิตต์
นักโบราณคดี กรมศิลปากร
จังหวัดเชียงใหม่

นายปรีชา ศุภกาณจนพันธ์
ศึกษาธิการอำเภอสарภัก
จังหวัดเชียงใหม่

นางกรรณิการ์ พฤกษาสลธิ์
นักวิชาการศึกษา
สำนักงานศึกษาธิการ
อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่

นายรัชต์ ลุ่มจันทร์
พัฒนาการอำเภอสарภัก
จังหวัดเชียงใหม่

พ่อหนาน จันทร์แก้ว
ผู้นำบ้านหมอเมือง ชุมชนเวียงกุมกาม
จังหวัดเชียงใหม่

นายเกษม จันทร์แก้ว
ประธานสภาองค์การบริหารส่วน
อำเภอสารภัก
จังหวัดเชียงใหม่

นางสุพัล ไชยอาราม
ภรรยานายไพฑูรย์ ไชยอาราม
ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

นางวิมลรัก ตนชื้อ
กำนันตำบลท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

คุณอรพิน อุ่นเรือน
ตัวแทนกลุ่มอาชีพตำบลท่าวังตาล
จังหวัดเชียงใหม่

